

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BOJAN MLAKAR

VLOGA IN POMEN DRUŠTEV NA SLOVENSKEM
S PRIMEROMA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2003

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BOJAN MLAKAR

IZR.PROF. DR. MARJAN BREZOVŠEK

VLOGA IN POMEN DRUŠTEV NA SLOVENSKEM
S PRIMEROMA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2003

KAZALO

1 IZHODIŠČA ZA DRUŠTVENO ZDRUŽEVANJE	3
1.1 Pravica do združevanja	3
1.2 Zdrževanje po mednarodno pravnih aktih	5
1.3 Pojem društva	6
2 RAZVOJ DRUŠTEV NA SLOVENSKEM	7
2.1 Dejavniki, ki so vplivali na nastanek in delovanje društev	7
2.2 Pravni okviri društvenega združevanja v obdobju 1848 – 1918	8
2.3 Vrste društev	9
2.3.1 Politična društva	10
2.3.2 Kulturna društva	11
2.3.3 Strokovna, znanstvena in profesionalna društva	13
2.3.4 Delavska društva	14
2.4 Društva v Kraljevini SHS	15
2.4.1 Splošno o društvenem življenju	15
2.4.2 Pravna ureditev društev	16
2.5 Društva v novi Jugoslaviji	18
2.5.1 Društveno življenje med okupacijo in po vojni	18
2.5.2 Pravni okvirji društvenega delovanja v Jugoslaviji	20
2.5.3 Pomen društev v sistemu samoupravljanja	21
3 PRAVNA UREDITEV DRUŠTEV V SLOVENIJI	23
3.1 Razvoj Zakona o društvih	23
3.2 Zakon o društvih	25
3.2.1 Temeljna načela Zakona o društvih	25
3.2.2 O samem Zakonu o društvih	25
3.2.2.1 Splošne določbe	26

3.2.2.2 Ustanovitev društva	27
3.2.2.3 Registracija društva	28
3.2.2.4 Financiranje	29
3.2.2.5 Prenehanje društva	30
3.2.2.6 Kazenske določbe	31
3.3 Status društva, ki deluje v javnem interesu	32
3.4 Register društev	33
4 STANJE DRUŠTEV V SLOVENIJI S PRIMEROMA	35
4.1 Društvo univerzitetnih profesorjev	37
4.1.1 Opis razvoja društva in njegovo delovanje do leta 1991	37
4.1.2 Društvo univerzitetnih profesorjev Ljubljana danes	39
4.2 Slovensko politološko društvo	43

UVOD

Osnova vsakega združevanja je pravno zagotovljena pravica, na podlagi katere je ljudem dana možnost, da se svobodno združujejo. Vendar ni dovolj, da je ta pravica do združevanja samo dana, ampak mora uživati tudi pravno varstvo. Brez tega je njen pomen izničen. Danes je zagotovljena v najvišjih pravnih aktih vseh demokratičnih držav, poleg tega pa jo opredeljujejo tudi mednarodni akti, ki zagotavljajo vsakomur svobodo združevanja.

Sicer so društva ena izmed oblik združevanja, v katere ljudje vstopajo iz različnih razlogov. So zelo razširjena oblika, ki pri svojem delovanju po večini nima nekih političnih ambicij. So pa pomemben oporni steber vsake družbe, ker se v njih opravlja ali razvija določena aktivnost, ki je relevantna za določeno zainteresirano skupino ljudi, velikokrat pa je to lahko koristno potem tudi za celotno družbo. Preko njih se razvijajo in dograjujejo prenekateri temelji družbe, in sicer od znanosti, kulture, izobraževanja, športa itd. Vse to pa nenazadnje lahko tudi pomembno prispeva k promociji in ugledu države v svetu. So tudi eden izmed pokazateljev, koliko država spoštuje človekove pravice. Društvena svoboda je zelo odvisna od zakonodaje, ki ureja področje društev. Ta pa je vedno bila v celoti v domeni politike in kreira društveno življenje po svojih prepričanjih oziroma koristih. Zato ideala o nekem popolnem, pravem, svobodnem društvenem življenju po vsej verjetnosti nikoli ne bo mogoče doseči, vendar pa se lahko temu vsaka demokratična država precej približa.

Postavljamo hipotezo, ki trdi da obstaja visoka družbena in državna (politična) sprejemljivost društev v slovenskem prostoru. Hipotezo preverjamo tako, da ugotavljamo, kako je zakonodaja regulirala društveno življenje v posameznih obdobjih vse do danes, kajti preko le-te se je odražala politična volja, tako v preteklosti, kot tudi danes. S tem ugotavljamo politično sprejemljivost do svobodnega društvenega življenja. Ugotavljamo pa tudi, kakšna je raznovrstnost društev, društveni pluralizem, aktivnost ljudi in posameznih slojev ter raznovrstnost izvajanja raznih dejavnosti v društvih. Na ta način preverjamo tisti del hipoteze, ki trdi, da obstaja visoka družbena sprejemljivost v slovenskem prostoru.

Naše delo je sestavljeno iz štirih poglavij. V prvem obravnavamo ustavni del, mednarodne akte in sam pojem društva oziroma združenja. Pravno osnovo, to je pravico do združevanja, ki

ljudem daje možnost združevanja v vse oblike, med drugim tudi pravico, da se združujejo v društva. Tukaj podrobno analiziramo slovensko ustavo, in sicer vse tiste pravice, ki se nanašajo na združevanje ali so kakorkoli v povezavi z njim. Obravnavamo pa tudi mednarodne akte, ki so z vidika združevanja prav tako pomembni. Poleg tega pa definiramo pojem društva oziroma združenja in značilnosti, ki se nanašajo nanj.

V drugem delu obravnavamo razvoj slovenskega društvenega življenja od leta 1848 do razpada Socialistične federativne republike Jugoslavije. Gre za obdobja posameznih držav, in sicer od stare Avstrije, Avstro-Ogrske, Kraljevine SHS in nove Jugoslavije. V tem delu opisujemo dejavnike, ki so vplivali na nastanek in delovanje društev, velik poudarek pa smo namenili pravnemu okviru oziroma zakonodaji, ki je regulirala društveno življenje in njen vpliv nanj oziroma številčnost in raznovrstnost društev. Poleg tega opisujemo tudi posamezne vrste društev in njihov pomen za slovenski narod. Iz tega poglavja je razvidna tudi politika, ki je bila značilna za posamezno državo, in njena dovzetnost za svobodno društveno življenje. Društveni pluralizem je za nekatera obdobja prikazan tudi v številkah oziroma se kaže tudi pri opisovanju posameznih vrst društev.

Tretje poglavje se v celoti nanaša na Republiko Slovenijo. To poglavje zelo podrobno obravnava celotno društveno zakonodajo, in sicer od zakona, registra itd., vključujoč vse najnovejše spremembe, ki so se zgodile na tem področju.

Četrto poglavje prikazuje do sedaj najnovejše podatke, glede številčnega stanja društev v Sloveniji. Poleg tega pa zajema tudi prikaz primera dveh strokovnih društev. Eno je v povezavi z izobraževalnim sistemom, drugo pa je izrazito strokovno društvo s politološkega področja.

Peto poglavje je zaključek, kjer strnjeno povzamemo, po posameznih obdobjih, bistvene značilnosti skozi celotno nalogo oziroma izluščimo tisto, kar je in še vedno najbolj vpliva na društveno življenje.

Pri raziskovanju smo se posluževali metode analize in razlage dokumentov, zakonov, podzakonskih aktov, statutov, pravilnikov, knjig in člankov. Uporabili pa smo tudi metodo intervjuja.

1 IZHODIŠČA ZA DRUŠTVENO ZDRUŽEVANJE

1.1 PRAVICA DO ZDRUŽEVANJA

Združevanje je bistvenega pomena v vsaki družbi, vendar pa mora biti za to dana neka podlaga. Vključevanje človeka v neke skupine je že naravno samo po sebi umevno, vendar pa je v današnjih časih potrebno neko pravno jamstvo, da združevanje ni ovirano. Neko splošno varstvo je dano v prvi vrsti v mednarodnih aktih, ki se bolj konkretno nato izvaja v posamezni demokratični državi. To pa je uresničljivo samo, če država spoštuje človekove pravice in svoboščine, med katere po naši ustavi sodi tudi pravica do zbiranja in združevanja in je opredeljena v 42. členu.

»Pravica do zbiranja in združevanja je človekova pravica, ki omogoča svobodno izražanje mnenj, oblikovanje volje in samoorganiziranost. S tem se zagotavlja svoboden, demokratičen komunikacijski proces, ki omejuje državo pri poseganju v to pravico. Tako se omogoča organizirano in skupno uresničevanje osebnosti v avtonomnem družbenem samoorganiziranju« (Šinkovec v Petrišič, 2000: 7).

Pravica do združevanja je danes opredeljena v različnih pravnih aktih v vseh demokratičnih družbah. Je izhodišče oziroma osnova interesnega združevanja. Ustava Republike Slovenije, kot najvišji pravni akt v državi, opredeljuje združevanje v 42. členu, ki določa: »Zagotovljena je pravica do mirnega zbiranja in do javnih zborovanj. Vsakdo ima pravico, da se svobodno združuje z drugimi. Zakonske omejitve teh pravic so dopustne, če to zahteva varnost države ali javna varnost ter varstvo pred širjenjem nalezljivih bolezni. Poklicni pripadniki obrambnih sil in policije ne morejo biti člani političnih strank« (Ustava RS, 1991: člen 42).

Poudariti je potrebno, da ustava ne prepoveduje članstva in delovanja pripadnikom obrambnih sil in policije v društvih (Cerar, 1995: 37).

Pravica do zbiranja in združevanja izhaja tudi iz drugih členov ustave oziroma je z njimi v povezavi. Tako ta pravica, kot posebna ustavna določba, izhaja iz načela demokracije (1. in 3. člen ustave RS) iz katerega izvira kategorija svobodne demokratične družbe, poleg tega pa tudi iz splošne svobode ravnanja, ki se nanaša na osebnostne pravice (člen 35). Najtesneje pa je v povezavi s svobodo izražanja, ki jo predstavlja 39. člen ustave in s svobodo delovanja verskih skupnosti (2. odst. 7. člena), s svobodo vere (1. odst. 41. člena) in s svobodo

podjetništva (74. člen). Pravica do zbiranja in združevanja pa je podlaga na osnovi katere izhajata pravici, kot sta sindikalna svoboda (76. člen) in pravica do stavke (77. člen).

Prvi odstavek 42. člena zagotavlja pravico do mirnega zbiranja in javnih zborovanj. Kar pomeni, da gre za srečanje ljudi, in sicer v zaprtem prostoru ali na prostem, pri tem pa sodelujejo pri izražanju ali izmenjavi mnenj oziroma idej. Z razliko od združenja je zborovanje manj formalna oblika povezovanja ljudi. Pravica do svobodnega združevanja (2. odst. 42. člena) pa varuje področje svobode združevanja. To pomeni, da se lahko vsak, ki želi izraziti nekaj oziroma hoče sodelovati pri uresničevanju skupnih ciljev in interesov, prostovoljno povezuje z drugimi v določeno združenje. Ta pravica ne pomeni samo pravice do ustanovitve društva, ampak da člani tudi svobodno oziroma samostojno urejajo tudi delovanje znotraj samega društva (Šturm, 2002: 461, 462).

Pravica do svobodnega združevanja ima tudi dve pomembni značilnosti, ki jih je potrebno omeniti. V prvi vrsti je to ustavna pravica posameznika in ne združenja ali neke skupine. Le-to oziroma le-ta uresničuje svoje pravice na podlagi zakonov, ki se nanj ali nanjo nanašajo. Ustavna pravica posameznika pomeni, da ima v primeru kršitve ali omejevanja te pravice, ta na voljo vsa pravna sredstva, ki so dana (sodni postopek, postopek pred ustavnim sodiščem, postopek pred evropsko komisijo in evropskim sodiščem za človekove pravice).

To pravico posameznika pa je mogoče tudi začasno omejiti ali razveljaviti v vojnem ali izrednem stanju. Gre za to, da se v določenih situacijah lahko omeji ali razveljavi združevanje v nekatera društva (Cerar, 1995: 39).

Temeljni podlagi svobode združevanja pa sta svoboda mišljenja in govora. Svoboda združevanja je namreč njuno naravno nadaljevanje in obsega pravno dojetje političnih in družbenih možnosti, ki se ljudem vsiljujejo kot protiorožje zoper prevlado birokracije (M. Zupančič in drugi, 1989: 5).

Ko govorimo o združevanju, je potrebno omeniti pozitivno in negativno svobodo združevanja. Pozitivna svoboda združevanja pomeni, da ima posameznik pravico, da se poveže z drugimi, negativna svoboda združevanja pa pomeni, da ima pravico, da se ne poveže z drugimi. Obe najdemo tudi v 20. členu Splošne deklaracije OZN o človekovih pravicah (Šturm, 2002: 461, 462).

1.2 ZDRUŽEVANJE PO MEDNARODNIH PRAVNIH AKTIH

»Pravica do svobodnega združevanja je opredeljena v vseh splošnih mednarodno pravnih aktih s področja človekovih pravic« (M. Zupančič in drugi, 1989: 147).

Nekateri mednarodni pravni akti so zavezujoči za države podpisnice, pravice, ki so zapisane v njih, pa le-te uresničujejo bolj podrobno s svojim pravnim redom, in sicer najprej z ustavo, nato pa še z zakoni. Za področje združevanja so pomembne predvsem Splošna deklaracija človekovih pravic, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah in Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščinah.

Tako Splošna deklaracija človekovih pravic določa, da ima »vsakdo pravico do svobodnega in mirnega zbiranja in združevanja« in da se »nikogar ne sme prisiliti k članstvu v katerokoli društvo« (Splošna deklaracija človekovih pravic, 1948: člen 20).

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah določa »da ima vsakdo pravico, da se za varstvo svojih koristi združuje z drugimi« (Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, 1966: člen 22).

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin pa med drugim določa, »da ima vsakdo pravico, da mirno zboruje in se svobodno združuje...« (Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, 1953: člen 11).

Večina mednarodnih aktov zajema samo splošno opredelitev pravice do združevanja, ni pa podrobneje določeno, za kakšne vrste združevanj gre. Obstajata pa mednarodno pravna akta, ki opredeljujeta tudi vrste združevanja, in sicer sta to Ameriška deklaracija o pravicah in dolžnostih človeka in Ameriška konvencija o človekovih pravicah. Na splošno pa velja, da mednarodno pravo zagotavlja svobodo vsakovrstnega združevanja, med drugim tudi politično (M. Zupančič in drugi, 1989: 148, 149).

1.3 POJEM DRUŠTVA

Omenjena pravica do združevanja je podlaga za to, da se društva lahko vzpostavijo v smislu, da so nosilci pravne osebnosti v pravnem redu države. Drugi vidik pa lahko predstavlja možnost, da se državljani združujejo tudi neformalno in da jih pri tem nihče ne ovira.

Združenje je tako »skupnost oseb ali organizacij, združenih za določen namen na podlagi pravil ali statuta, sposobno oblikovati lastno voljo in samostojno stopati v pravna razmerja« (Leksikon Cankarjeve založbe, 2002: 1176). Vsa združenja pa imajo neke osnovne značilnosti, in sicer:

- trajanje obstoja,
- do določene stopnje razvita organizacija oblasti,
- opredeljenost funkcij in njihova delitev,
- obstoj norm oziroma standardov, po katerih združenje deluje,
- ideologija, ni pa nujno, da je ta v skladu z dejansko aktivnostjo združenja,
- obstoj tako individualnih kot skupnih interesov v združenju (M. Zupančič in drugi, 1989: 90).

Sicer pa obstaja več vrst združevanj. Poznamo idealna združevanja, kot so kulturna, ljubiteljska, športna in verska. Obstajajo tudi politična združenja (politične stranke), gospodarska združenja (osebne in kapitalske družbe) in združenja delodajalcev in delojemalcev (Šturm, 2002: 461). Društvo pa lahko opredelimo kot »oblika nepolitičnega združevanja ljudi zaradi doseganja poklicnih in drugih skupnih interesov«¹. (Leksikon Cankarjeve založbe, 2002: 222). Ljudje se vanje združujejo na prostovoljni osnovi in ljubiteljsko, tisto, kar jih povezuje, pa je skupni interes (Debelak, 1996: 9).

---

¹ Interesne skupine so formalne organizacije, katerih namen je, da si v demokratičnih državah prizadevajo vplivati na javne politike (Zeigler, 1992: 377). V povezavi z društvi je potrebno poudariti, da »združevanje v društva omogoča poleg najrazličnejših vrst interesnega delovanja tudi politično delovanje« (Cerar, 1995:49). Društvo lahko funkcionira kot interesna skupina, ki deluje bolj ali manj prikrito. Politični interesi v tem primeru niso formalno sestavni del programa društva. Možno pa je, da le – to v temeljnem aktu opredeli kot svoj osnovni interes, tudi neko vrsto političnega delovanja, vendar v dopustnih pravnih okvirih, torej v skladu z zakonom (Cerar, 1995: 49).

2 RAZVOJ DRUŠTEV NA SLOVENSKEM

Zgodovina društev na Slovenskem ima dolgo in bogato tradicijo. Njihov razvoj in delo sta neločljivo povezana z nacionalno zgodovino, z mnogimi temeljnimi razpotji in procesi, zaostajanjem in revolucionarnimi dejanji, z narodnim prebujanjem, oblikovanjem narodne samobitnosti in narodne zavesti, delavsko razrednim osveščanjem in narodnoosvobodilnim bojem. Vse pomembnejše politične in idejne diferenciacije ter polarizacije, usmeritve v družbi in njenih vodilnih silah so se na različne načine (vsebinsko in organizacijsko) izrazile tudi v društvenem življenju (Kranjc, 1986: 43).

1.4 DEJAVNIKI, KI SO VPLIVALI NA NASTANEK IN DELOVANJE DRUŠTEV

V okviru tega sklopa je potrebno omeniti pet dejavnikov, ki so pomembno vplivali na društveno življenje. To so politične stranke, cerkev, ustavne in pravne norme, mednarodne asociacije združenj ali društev in mednarodno pravne norme.

Politične stranke so imele velik vpliv na nastanek, razvoj in usmeritev društev. Pri tem je potrebno poudariti, da niso samo društva nastala na podlagi angažiranja strank, pač pa so se tudi posamezne stranke razvile iz nekaterih društev. Sem sodijo meščanske in tudi delavske stranke (Kranjc, 1986: 7,8). V drugi polovici 19. stoletja se je na Slovenskem politično življenje odvijalo predvsem v političnih društvih, kajti v prvi polovici 70. let omenjenega stoletja je obstajala samo ena politična stranka (Slovenska stranka), pa še ta se je potem razbila na dve politični društvi. Kasneje, v začetku 90. let, se je začel dejanski razmah političnih strank (M. Zupančič in drugi, 1989: 109, 110). Z razcvetom le-teh se je razvil tudi njihov vpliv na organiziranje in delovanje društev in njihovih zvez. Društva so bila pod političnim in organizacijskim vodstvom strank, obstajale pa so tudi direktne povezave med njimi.²

Cerkev je institucija, ki je močno vplivala na delo društev, preko njih pa je poskušala vplivati na celotno socialno, politično, idejno, kulturno, karitativno in drugo dejavnost v družbi.

---

² Npr. »Slovenska ljudska stranka je po prvi svetovni vojni organizacijsko temeljila na omrežju gospodarskih organizacij (zadružna zveza, hranilnice...), na političnih organizacijah (delavske, kmečke, obrtne zveze...) in na mreži kulturno prosvetnih, telesno kulturnih oziroma športnih organizacijah (Orli) ter številnih verskih organizacijah« (Kranjc, 1986: 8).

Vplivala je neposredno in tudi posredno, kot npr. preko Slovenske ljudske stranke, poleg tega je bila velikokrat pobudnik različnih oblik religioznega združevanja.

Ustavne in pravne norme so tiste, ki so neposredno vplivale na proces ustanavljanja društev oziroma so ga v prvi vrsti pogojevale, vplivale na njihovo delovanje, strukturo in odnose do politične oblasti. Pravne norme so bile pokazatelj razmerij političnih sil v takratni Avstro-Ogrski in kasneje v Jugoslaviji. Odražale pa so tudi gospodarsko stanje slovenskega prostora.

Mednarodna društva ali združenja so bila velikokrat pobudnik za ustanavljanje društev na našem prostoru. Za časa Avstro-Ogrske so prihajale pobude predvsem iz Češke, zaradi močnih teženj po povezovanju slovanskih narodov v okviru te monarhije v boju za svoje nacionalne pravice in identiteto.

Mednarodne pravne norme, ki so bile sprejete v Organizaciji združenih narodov (Kranjc, 1986: 8, 9).

Glede teh norm naj povemo, da so bile pomembne za čas po drugi svetovni vojni (npr. 20. člen Splošne deklaracije o človekovih pravicah itd.).

2.2 PRAVNI OKVIRI DRUŠTVENEGA ZDRUŽEVANJA V OBDOBJU 1848 – 1918

Pred letom 1840 Avstrija ni poznala društvenega prava oziroma pravih pravnih predpisov. Po tem letu pa so le-ti bili sprejeti³ in ustanovitev društva oziroma odobritev njegovih pravil je bila v domeni vladarja. Prva pravna določba, ki je veljala za celotno cesarstvo, je bil Cesarski patent iz leta 1852. Bil je izraz porevolucijskega absolutističnega obdobja in je uzakonil koncesijski sistem. Določal je, da morajo društva za ustanovitev in delovanje dobiti izrecno dovoljenje vlade ali vladarja. Društvo je lahko pričelo delovati, ko je dobilo dovoljenje državne uprave, obenem pa je ta tudi izvajala stalni nadzor nad njimi (Kranjc, 1986: 38).

Osnova tega pravnega akta je bila, da je bilo potrebno dovoljenje za ustanovitev vsakega društva. Poudariti je potrebno, da je ta patent v začetku veljal tudi za čisto gospodarsko združevanje (kasneje ne več, ker se je to področje začelo urejati s posebnimi zakoni), kar dokazuje, da je vladalo veliko nezaupanje oblasti v procese združevanja (M. Zupančič in drugi, 1989: 76).

---

³ Devetnajstega oktobra 1843 so bila izdana navodila za društva, 17. marca 1849 pa je bil izdan Patent o društvenih shodih. Oboje je prenehalo veljati s sprejetjem Cesarskega patenta iz leta 1852 (Cesarski patent v Andrejku, 1928: 205).

Po zatonu Bachovega absolutizma in z Avstro-Ogrsko pogodbo je takratna nemška buržoazija uspela s svojim delovanjem doseči večjo liberalizacijo političnega življenja. Tako je bil med drugimi zakoni sprejet tudi Zakon o društvenem pravu⁴(1867), ki je pomenil odpravo koncesijskega sistema in je omogočil lažje ustanavljanje in delovanje društev (Kranjc, 1986: 38).

Po tem zakonu so se urejale tako gospodarske družbe kot društva, vendar so se določbe nanašale bolj na te zadnje. Ustanovitev društva je bilo potrebno prijaviti prvostopni upravni oblasti, in sicer ali okrajnemu glavarstvu ali statutarni občini. Ti dve oblasti sta tudi presojali, ali društvo deluje protizakonito, protipravno oziroma protiustavno, v njuni moči pa je bila tudi njegova prepoved. Zakon je določal, da je potrebno prijaviti seznam članov pri političnih društvih,⁵ pa tudi vsakega novega v roku treh dni. Prijavljati je bilo potrebno vse društvene sestanke, ženske pa niso mogle biti članice političnih društev. Oblast je imela možnost poslati zastopnika na društvene sestanke, le-ta je lahko zahteval različne informacije o tem, kdo je predlagal določene sklepe, ali pa tudi podatke o samih govornikih. Poleg tega pa je tudi lahko določil, da se vodi zapisnik na sestankih (Vilfan, 1961: 461).

S tem smo hoteli pokazati izboljšanje stanja, ki je prišlo z Zakonom o društvenem pravu glede na stanje, ki je bilo pred tem, kot posledica izvajanja Cesarskega patenta. Če primerjamo stanji iz različnih obdobj, je razvidno, da je bila leta 1867 odpravljena bistvena ovira, in sicer koncesijski sistem. Ustanovitev društva namreč ni bila več vezana na soglasje oblasti.

2.3 VRSTE DRUŠTEV

Na Slovenskem se je v obdobju od 1848 do konca prve svetovne vojne ustanovilo veliko različnih društev, ki so imela velik vpliv na slovensko kulturno, politično in gospodarsko življenje. Tako lahko o prvih pravih nastankih društev, v današnjem pomenu besede, govorimo od leta 1848 naprej. Imela so pomembno politično in družbeno vlogo v času, ko

---

⁴ Njegov predhodnik, Državni osnovni zakon, je bil sprejet istega leta. Ta je v svojem 12. členu določil, da imajo državljani pravico do oblikovanja zborovanj in društev in da se s posebnimi zakoni oblikujejo pravila za uporabo le-teh. To pomeni uveljavitev združevalne in zborovalne svobode. Po tem zakonu so se politična društva uvrščala med druga društva in to se razume, kot da so bila dovoljena. Materijo združevanja pa je po tem bolj podrobno uredil Zakon o društvenem pravu (M. Zupančič in drugi, 1989: 93).

⁵ Zakon jih obravnava v posebnem poglavju (glej Zakon o društvenem pravu v Andrejku, 1928: 189).

Slovenci nismo imeli državnih in političnih institucij. Nenazadnje je program Zedinjene Slovenije nastal v okviru društva. Razdelimo jih lahko v tri kategorije, in sicer:

- politična društva,
- kulturna društva,
- ostala društva (strokovna, znanstvena, profesionalna) (Kranjc, 1986: 17, 33, 45).

2.3.1 Politična društva

Slovensko društveno življenje se je začelo razvijati z letom 1848. Najbolj pomembno pa je bilo ljubljansko Slovensko društvo, ki je kmalu za vsa druga društva postalo neki centralni element. Na začetku je bilo to bolj družabne in kulturne narave. Petnajstega oktobra 1848 pa se je, po oktobrski vstaji, preimenovalo v politično društvo. Poleg tega so bila v raznih krajih ustanovljena tudi še druga tovrstna društva, in sicer na Dunaju, Gradcu, Trstu, Gorici in Celovcu. Bili so to prvi centri zbiranja in hkrati arene za mlade slovenske politike (Priatelj, 1938: 113, 116). Na osnovi teh so se začela tudi na podeželju ustanavljati bralna in politična društva, kot npr. v Radovljici, Postojni itd. (Novice v Prijatelju, 1938: 117).

Čeprav je bilo ljubljansko Slovensko društvo kasneje politično usmerjeno, ni zmoglo radikalnejših nacionalnih zahtev (Kranjc, 1986: 16). Prva točka društvenega pravilnika je določala: »Namen društva je izoblikovati slovenski jezik, povzdigniti slovensko narodnost v sozvočju z ustavnostjo avstrijskega cesarstva in varovanje pravic slovenskega naroda po zakoniti poti« (Novice v Prijatelju, 1938: 116).

O programu Zedinjene Slovenije ni bilo sledu. In v takšnem zapisanem duhu je v precejšnji meri vplivalo na javno življenje. Zelo se je zavzemalo za samostojno Avstrijo, tako da je celo takratna oblast z odobravanjem gledala nanj (Mal v Kranjcu, 1986: 16). Popolno nasprotje pa je bilo celovško Ljudsko društvo, ki je, glede na svoj pravilnik, pospeševalo duhovni in politični razvoj ljudstva in poudarjalo tudi republikanska načela. Zaradi vsega tega mu oblast ni bila preveč naklonjena (Kranjc, 1986: 17).

Po sprejetju oktorirane ustave so se skoraj vsa politična društva spremenila v kulturna in počasi izginila iz družbenega življenja. Izjema sta le graško in ljubljansko društvo, ki sta še nekaj let delovali, potem pa sta tudi ti dve počasi zamrli (Priatelj, 1938: 117).

Ljubljansko Slovensko društvo, kot najpomembnejše, je že leta 1849 prenehalo s političnim delovanjem. Na podlagi zahtev Cesarskega patenta (1852), da je potrebno prijaviti vsa

društva, se je na predlog Bleiweisa (kot predsednika društva) samo razpustilo (Kranjc, 1986: 17).

Skoraj vsa politična društva so prenehala delovati leta 1849, 1852. leta pa so bila tudi prepovedana z zakonom. Tako imenovani Bachov absolutizem (1852 – 1859) je popolnoma preprečil kakršnokoli politično delovanje, ki pa je bilo spet omogočeno po letu 1860 (M. Zupančič in drugi, 1989: 92).

V šestdesetih letih 19. st. se je društveno življenje ponovno okrepilo. Vso narodno delo se je izvajalo v čitalnicah,⁶ ki so doživele razcvet po letu 1861. Ob koncu šestdesetih let pa so se začela ponovno oblikovati politična društva, začenši z društvom Slovenija, katerega naloga je bila obramba narodnih pravic. Vodila je vse volitve in druge politične akcije na našem prostoru. Podobna društva so bila ustanovljena tudi drugod, in sicer Trdnjava v Celovcu, Soča v Gorici, Edinost v Mariboru in Trstu. Če so omenjena društva imela le domoljuben namen je, Katoliška družba, ustanovljena leta 1869 v Ljubljani, imela versko–domoljuben in dobrodelni namen. Temu društvu so sledila tudi tovrstna druga po vsem našem prostoru (Lončar, 1921: 35, 36).

Velik del političnega življenja je v predstrankarskem obdobju formalno in neformalno potekal v društvih in klubih ter se potem prenašal v deželne zbornice in državni zbor. V Avstro-Ogrski monarhiji je bil vpliv tovrstnih društev na politiko velik. Uveljavljali in kazali so se preko politikov, ki so pogosto delovali v vrhovih vodstev društev ali so bili kako drugače na čelu letih in so se v politiko vključevali kot poslanci ali na kakšen drug način. Z nastankom prvih strank so politična društva, v katerih se je prvotno dogajalo politično življenje, postala drugotnega pomena (Kranjc, 1986: 50, 51).

2.3.2 Kulturna društva

Čitalnice so imele na Slovenskem pomembno vlogo. V 60. letih 19. st. je v njih v pretežni meri potekalo kulturno življenje, posredno pa je bilo prisotno tudi politično delovanje. Bila so pretežno kulturna društva oziroma skupne organizacije konservativcev in liberalcev (M. Zupančič in drugi, 1989: 103).

Zaradi absolutizma, ki je v 50. letih postajal vse močnejši, se je pojavila potreba po oblikovanju narodnih društev. Njihov namen je bil, da bi se pridobilo nemško misleče

---

⁶ O čitalnicah podrobneje v poglavju o kulturnih društvih.

meščanstvo in da se vzpodbudi široke sloje ljudstva, ki dotlej sploh ni sodelovalo v kulturi in politiki. Prva zamisel o čitalnicah se je pojavila 2. februarja 1858 v Šiški (na Vodnikovi slavnosti), vendar je bila to samo ideja. Zasluge za nastanek prve čitalnice ima predvsem Bleiweis, ki je poročal v »Novicah« o čitalnicah na Hrvaškem, pri tem pa dal pobudo, da bi se ustanovila ena takih tudi v Ljubljani. Realno pa je bila prva čitalnica ustanovljena leta 1862 v Trstu (t.i. Slovanska čitalnica), istega leta pa še v Ljubljani in Mariboru. Leto kasneje so bile ustanovljene še v Celju, Tolminu, Gorici in Škofji Loki, leta 1864 na Ptuj in v Kranju, Celovcu, Ajdovščini, Ilirski Bistrici, Vipavi, Planini in v Metliki, Novem mestu ter Sevnici leta 1865. Kasneje so nastajala tudi drugod in v letu 1869 jih je bilo že 54.

Tovrstna društva so imela za slovenski narod velik pomen. V prvi vrsti so pripeljale naše meščanstvo iz nemškega v slovenski tabor in izoblikovale so zavest, da se je slovenski narod zmožen organizirati in izdajati različno časopisje. Bila so mesto, kjer se je razvijala slovenska beseda in kjer se je odvijalo in izoblikovalo umetniško nastopanje. Svoje cilje so poskušale doseči na ta način, da so prirejale razne družabne prireditve, kjer so se odvijali razni govori, igre, plesni nastopi in glasba. Njihov največji pomen je bil ta, da so preoblikovale Slovence iz ljudstva v narod (Erjavec, 1928a: 15, 16).

Eden od namenov čitalnic je bil, da se vanje vključijo čim širše plasti prebivalstva, vendar ta ni bil dosežen v željeni meri. V njih se je pretežno zbirala le narodno zavedna inteligenca, slovenska mestna in trška gospoda, podeželski veljaki in drobna buržoazija. Kmetje (kot najštevilčnejši sloj prebivalstva) na splošno niso bili v veliki meri vključeni v dogajanje v čitalnicah, izjema so le manjši kraji, še v največji meri na Primorskem (M. Zupančič in drugi, 1989: 103).

Največji razcvet so dosegle čitalnice v šestdesetih letih, v 70. letih in kasneje pa so se pojavljale v manjši meri, veliko pa jih je tudi propadlo, predvsem tiste, ki so bile v manjših krajih. V številkah povedano jih je bilo konec 19. st. še približno 80 (Gestrin, Melik v M. Zupančič in drugi, 1986: 103).

Čitalnice pa niso bile edine na našem prostoru, kajti njihov obseg delovanja je kmalu postal preozek. Zato so se začela pojavljati druga kulturna društva, ki so v določeni meri razbremenila čitalnice. Tako je že sredi 60. let nastopila potreba po delitvi dela. Za ponazoritev lahko omenimo leta 1863 ustanovljeno društvo Južni Sokol, ki se je ukvarjalo s telesno vzgojo in v povezavi s tem tudi z razvijanjem narodne zavesti. Dve leti kasneje je bila ustanovljena Slovenska matica. Njena naloga je bila izdajanje knjig. V letu 1867 je bilo ustanovljeno Dramatično društvo. To je od ljubljanske čitalnice prevzelo pripravo gledaliških

predstav, poleg tega pa je skrbelo tudi za ustrezen gledališki repertoar podeželskim odrom (Erjavec, 1928a: 16).

2.3.3 Strokovna, znanstvena in profesionalna društva

Na razvoj strokovnih, znanstvenih in profesionalnih združenj so vplivali različni dejavniki. V največji meri so to bile spremenjene gospodarske, socialne in politične razmere. Povečalo se je število laičnih izobražencev na Slovenskem, katerih prispevek je bil ta, da so pospešili razvoj zavesti o potrebi in možnosti o ustanavljanju društev in drugih strokovnih ter profesionalnih organizacij.

Pri tovrstnih društvih je velikokrat obstajalo sodelovanje med Slovenci in Nemci. Tako so npr. sodelovali skupaj v Muzejskem društvu, Društvu zdravnikov za Kranjsko itd. (Ferdö-Melik v Kranjc, 1986: 32).

Vsa ta društva so bila izjemna podlaga za nadaljni razvoj tistega področja, ki so ga pokrivala. Kot primer lahko navedemo leta 1889 ustanovljeno društvo Pravniki, ki je imelo pomemben vpliv na razvoj slovenske pravne terminologije. Na področju šolstva je imelo velik pomen Učiteljsko društvo za Kranjsko⁷ (1868), ki je veliko prispevalo k napredku pouka v slovenščini, poleg tega pa je imelo vlogo povezovanja slovenskih učiteljev. Obstajala so še tudi druga društva z zelo različnih področij. Tako je bilo ustanovljeno Društvo slovenskih profesorjev (1906), Društvo slovenskih časnikarjev (1907) itd., mnogo pa je bilo tudi strokovnih društev s kmetijskega področja. Tukaj je potrebno omeniti predvsem Slovensko čebelarstvo društvo (1898), ki je najstarejša organizacija na gospodarskem področju.

Tako kot politična in kulturna društva, so tudi ta veliko doprinesla k razvoju slovenskega naroda. Mnogo je bilo dejavnikov, ki so vplivali nanje, na njihov razvoj in delovanje, vendar pa so tudi ta imela pomemben vpliv na družbeno, politično in kulturno življenje na Slovenskem. Njihov razvoj je bil manj intenziven v obdobju Avstro-Ogrske vladavine, medtem ko se je z nastankom Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev njihovo število zelo povečalo (Kranjc, 1986: 33, 34, 76, 77).

---

⁷ Od leta 1871 Slovensko učiteljsko društvo (Kranjc, 1986: 33).

2.3.4 Delavska društva

Delavskih društev nismo umestili v predhodno omenjeno klasifikacijo zaradi njihove drugačne narave in s tem pomena, ki so ga imela v takratnem obdobju. Bila so zelo pomembna za naš prostor zaradi njihove povezave tako z ekonomijo, kot s politiko. Bila so vmesni element med gospodarskim sistemom in politiko, kjer so predstavljala orodje vpliva, ki je bil v rokah tako ene kot tudi druge strani.

Delavstvo na Slovenskem se je počasneje organiziralo, vendar je prav tako ustanavljalo različne organizacije, kot so jih drugod po Evropi. Delavska društva so bila v tesni navezi s političnimi strankami, katere so močno vplivale na njihovo delovanje. Do leta 1896⁸ je bilo delavstvo pri nas organizirano v izobraževalnih, pravovarstvenih in podpornih društvih. Tako je bilo tudi drugod po habsburški monarhiji. To je omogočil Zakon o društvih od leta 1867 naprej, ki je dovoljeval vsakovrstni društveni pluralizem. Ustanavljanje delavskih društev je bilo pred sprejetjem tega zakona zelo ovirano, tako s strani države kot tudi delodajalcev. Tako kot 50. leta niso bila naklonjena političnim društvom, je državna oblast preganjala tudi ustanavljanje strokovnih društev. Zgodovinsko gledano je bilo prvo delavsko društvo, ustanovljeno na Slovenskem, t.i. Izobraževalno društvo za tiskarje (1868), in sicer v Ljubljani. Vendar se je že v tem društvu kazala tako strokovna, kot tudi politična plat. Po eni strani je skrbelo za izobraževanje svojih članov, imelo je razna predavanja, knjižnico, lastno bolniško, invalidsko, potovalno in vdovsko blagajno, poleg tega pa je imelo še stike s podobnimi društvi po celi Evropi. Po drugi strani pa je že poudarjalo načela, ki so se nanašala na vsebino socialnega in političnega boja delavstva. Istega leta so tiskarski delavci ustanovili tudi svoja društva v Celovcu in Trstu. Maribor pa je bil kraj ustanovitve prvega delavskega izobraževalnega društva (1868). V njih so se združevali delavci, ne glede na to, iz katere stroke so prihajali. Prav ustanavljanje teh društev je pomenilo neko mejno točko v razvoju delavskega gibanja na našem ozemlju in uveljavljanju njegove socialistične usmeritve. Taka društva so bila kasneje potem ustanovljena še v Celovcu, Ptujju, Celju, Trstu, Prevaljah in Slovenski Bistrici. Izmed vseh tovrstnih društev je imelo Ljubljansko, ustanovljeno v letu 1870, za kasnejši razvoj še posebej pomembno vlogo. Glede na vse, lahko delavska društva na Slovenskem razdelimo v dve kategoriji, in sicer na strokovna in izobraževalna. Pod strokovna

---

⁸ Takrat je bila ustanovljena Jugoslovanska socialna demokratična stranka (Kranjc, 1986: 23).

društva bi npr. lahko umestili čevljarška, mizarska, tesarska in krojaška pomočniška društva. Tako je bilo leta 1872 na Štajerskem 8 strokovnih in prav toliko izobraževalnih društev (leto kasneje jih je bilo že 37), na Kranjskem 6 in na Koroškem 14 itd. (Kranjc, 1986: 22-30).

Delavska društva so svoj vzpon dosegla v letu 1873, nato pa je začela njihova aktivnost upadati. Upadanje se je nadaljevalo vse do leta 1875, dokler niso dokončno prenehala delovati. To je bil samo začasni zastoj, vzrok temu pa je bila gospodarska kriza, ki je zajela celotno monarhijo, pri nas pa je dosegla višek v letu 1874 (M. Zupančič in drugi; 1989: 104).

Od konca osemdesetih let naprej se je delavsko gibanje začelo razvijati v dve smeri, in sicer v oblikovanje socialdemokratske stranke, ki je bila formirana leta 1896, hkrati pa je potekalo oblikovanje društev in njihovih zvez (Kranjc, 1986: 25). Šlo je za dva procesa. Po eni strani je bil to »proces strokovne diferenciacije z ustanavljanjem strokovno-poklicnih organizacij (sindikato), izobraževalnih in kulturnih društev« (Kranjc, 1986: 25, 26), po drugi strani pa »proces organizacijsko politične integracije in univerzalizacije z ustanavljanjem socialdemokratske politične organizacije« (Kranjc, 1986: 26).

2.4 DRUŠTVA V KRALJEVINI SHS

2.4.1 Splošno o društvenem življenju

Med prvo svetovno vojno in nekaj let po njej je društveno življenje skoraj popolnoma zamrlo. Veliko društev je popolnoma prenehalo delovati, druga pa so komajda še živela. Izjemno malo je bilo tistih, ki so delovala nemoteno tudi med vojno. Vzrokov za to je bilo več, glavni pa je bil ta, da je ogromno število društvenikov in društvenih funkcionarjev padlo na frontah. Mnogo tistih, ki so se vrnil, pa se zaradi prestanih vojnih grozot niso hoteli več vrniti nazaj v svoja društva. Po končani vojni je bilo slovensko društveno življenje takorekoč v razvalinah, vendar pa je imel slovenski narod takrat že tradicionalno globoko zakoreninjen velik smisel za organizirano delo. Takoj po vojni so začeli z oživljanjem starih društev, vendar je šel trend že v drugo smer. Mlajši rod je začel z reformacijo predvojnega društvenega življenja. Tako so se nekatera društva začela preusmerjati in preoblikovati, nastajala so nova, nekatera pa so enostavno prenehala delovati (Erjavec, 1928b: 747). Erjavec pravi, da je »brez vsakega večjega zunanjega hrupa valovilo v vseh zadnjih letih v našem narodu sicer tiho, toda neverjetno intenzivno in žilavo organizatorično delo« (Erjavec, 1928b: 747).

Obstajala pa je bistvena razlika med predvojnim in povojnim društvenim življenjem. Pred tem je le-to bilo enostransko, omejeno na samo določene plasti ljudstva. Povojno obdobje pa je prineslo vključenost vseh slojev in stanov v različna društva. Razvilo se je pravo medstrankarsko tekmovanje na področju društvenega delovanja. Poleg tega pa se je pojavilo tudi precej politično nevtralnih organizacij.

Da se je v kraljevini Jugoslaviji društveno življenje okrepilo, pričajo tudi statistični podatki⁹. Društveni kataster iz leta 1927, ki so ga vodili ločeno v Ljubljani in Mariboru, nam pove, kako razgibano je bilo društveno življenje v tem obdobju. Tako je na območju Slovenije takrat delovalo 4372 društev, od tega jih je 2861 pokrivala ljubljanska oblast, 1961 pa mariborska. To pomeni, da je prišlo eno društvo na vsakih 250 Slovencev (Erjavec, 1928b: 747, 758). Pluralizem je bil velik, omeniti pa je potrebno, da društva v Avstro-Ogrski monarhiji niso dobivala nobene finančne pomoči s strani države. Ni bilo državne podpore, kvečjemu so lahko naletela na nasprotovanje s strani le-te. Večina društev se je samofinancirala ali pa so jim pomagali različni mecen. Z nastankom države SHS se je stanje deloma izboljšalo. S strani države je bila dana materialna in druga pomoč, in sicer neposredno ali posredno preko političnih strank. Po drugi strani pa je nekatera društva (predvsem delavska in napredno usmerjena) prepovedovala ali pa onemogočala.

Kot rezultat vsega tega se je z ustanavljanjem društvenih zvez in organizacij društveno življenje in organiziranje začelo profesionalizirati in birokratizirati.

Tako kot v Avstro-Ogrski so tudi v kraljevini Jugoslaviji društva poskušala vplivati na politične odločitve. Pri tem so se posluževala različnih načinov vplivanja: od peticij, tiska in vse do raznih vlog. S tem, ko so vplivala na politiko, pa so se začela uveljavljati kot interesne skupine (Kranjc, 1986: 29, 49, 50).

2.4.2 Pravna ureditev društev

Z nastankom nove države je na področju združevanja prišlo do nekaterih sprememb. Ustava iz leta 1921 je v svojem 14. členu določala, da imajo državljani pravico do združevanja, zborovanja in dogovarjanja. Podrobnejša določila o tem pa naj predpiše zakon. Ta člen pa tudi poudarja oziroma določa, da imajo državljani pravico, da se združujejo v namene, ki niso preganjani po zakonu (Ustava kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, 1921: člen 14).

---

⁹ Ti podatki niso čisto natančni, vendar dajejo neko približno sliko takratnega društvenega življenja (Erjavec, 1928b: 758).

Po ustavi je bilo vse lepo in prav, vendar pa so se pojavile težave v zvezi z vprašanjem ali je avstrijski zakon iz leta 1867 sploh še v veljavi. Poverjeništvo¹⁰ za notranje zadeve je namreč 25. novembra 1918 z naredbo št. 134 razveljavilo omenjeni zakon. Po tej razveljavitvi je bilo ustanavljanje društev povsem prosto. Potrebna je bila samo prijava o ustanovitvi društva in društvenih pravil pristojni oblasti. Niso pa bila dovoljena društva, ki v svojih pravilih zasledujejo namene, ki so nasprotni splošno priznanemu načelu nravnosti.

Potem pa je bilo leta 1919 na Koroškem razglašeno vojno stanje, zato je ministrski svet razveljavil omenjeno naredbo in veljati so začela nova pravila, ki so bila mnogo bolj zaostrena kot tista v avstrijskem zakonu o društvih. Tako npr. ni bilo mogoče ustanoviti društva brez dovoljenja oblasti.

O tem, da je uredba ministrskega sveta lahko razveljavila naredbo poverjeništva, ni bilo dvoma, sporno pa je bilo takrat to, da ni bilo v moči poverjeništva za notranje zadeve, da razveljavi avstrijski Zakon o društvenem pravu. To pravico oziroma moč je takrat imela le deželna vlada. Zato je obveljala praksa oziroma prepričanje, da zakon iz leta 1867 še velja. Uredba ministrskega sveta pa je veljala, vendar samo toliko, v kolikor ni bila v nasprotju s 14., 33. in 127. členom ustave¹¹. To je dokazovala tudi praksa upravnih oblasti v Sloveniji, ki so uporabljale določbe avstrijskega zakona mimo uredbe ministrskega sveta. Torej je za področje Slovenije in Dalmacije takrat veljal omenjeni Zakon o društvenem pravu.

Kraljevina SHS je bila sestavljena iz različnih ozemeljskih delov, ki so pred tem spadali pod različne pravne sisteme. Zaradi vsega tega je bilo v celotni kraljevini društveno pravo urejeno z vrsto različnih pravnih aktov, ki so bili odsev predhodnega sistema.

Tako je za društva, ki so imela sedež v Beogradu ali kje drugje na območju bivše Kraljevine Srbije in so delovala čez celo državo, veljal Zakon o javnim zborovima i udruženjima¹² iz leta 1891. Ta v četrtem poglavju obravnava društva. Z vidika omejevanja ustanavljanja društev je ta zakon bolj svoboden, kot tisti v avstrijskih deželah, saj priznava absolutno državljansko pravico do združevanja in ustanovitev društva, ne da bi oblast kakorkoli posegala v to dogajanje.

---

¹⁰ Organ državne oblasti za vodenje posameznega področja javne uprave (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1979, 924).

¹¹ Triintrideseti člen ustave je urejal sindikalno organizacijo delavcev za doseg boljših delovnih pogojev, 127. člen pa je omogočal narodni skupščini, da je v primeru vojne ali splošne mobilizacije s posebnim zakonom odpravila pravico do združevanja, zborovanja in dogovarjanja (Andrejka, 1928: 26, 31).

¹² Za podrobnejši vpogled v zakon glej Andrejka, 1928: 206.

Na območju bivše Hrvaške in Slavonije je za urejanje področja društev veljal Cesarski patent iz leta 1852. Ta je določal koncesijski sistem, kar je pomenilo, da o ustanovitvi društva odloča oblast, izvaja pa tudi nadzor nad njimi.

V kraljevini SHS je pod okrilje mariborske oblasti spadalo tudi Prekmurje in Medjimurje, kar je pomenilo, da so tukaj veljali ogrski predpisi. V bivši Madžarski društva ni urejal zakon, ampak so to bile posamezne naredbe, ki so bile sprejete v letih 1873, 1875 in 1898.

Po vidovdanski ustavi je za društveno življenje pomemben še Zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi iz leta 1921. Njegov namen je bil onemogočiti delovanje tistih društev, ki bi ogrožala pravni in predvsem politični sistem v državi. Tako je prepovedal organiziranje tistih društev, katerih namen je bil propagiranje komunizma, anarhizma, terorističnih dejanj, nelegalno oziroma neparlamentarno prilastitev oblasti itd. Skratka prepovedoval je vse, kar bi lahko ogrožalo državni sistem oziroma tedanjo oblast (Andrejka, 1928: 20-30).

Vse do leta 1931 ni bilo enotnega zakona, ki bi urejal društveno materijo. V tem letu pa je nato bil sprejet Zakon o društvih, shodih in posvetih, ki je veljal za celotno kraljevino Jugoslavijo. Bolj je bil podoben avstrijskemu zakonu iz leta 1907, kot pa srbskemu (1891), ki je bil veliko bolj liberalen kot avstrijski. Določeni so bili jasni razlogi, na osnovi katerih je lahko oblast prepovedala društvo. Eden izmed razlogov, zelo posplošene narave, je bil tudi ta, po katerem je oblast lahko prepovedala društvo, če je le-to nasprotovalo javni morali, državnemu ali družbenemu redu. Zanimiva je tudi določba, ki kaže na občutljivost glede verskih in nacionalnih trenj. Četrty člen zakona je namreč prepovedoval celo športna društva, ki bi bila ustanovljena na verski, plemenski ali pokrajinski osnovi (M. Zupančič in drugi; 1989: 86).

2.5 DRUŠTVA V NOVI JUGOSLAVIJI

2.5.1 Društveno življenje med okupacijo in po vojni

Z okupacijo je bilo društveno življenje zelo omejeno oziroma je skoraj v celoti zamrlo. Slovenija je bila zasedena s strani različnih okupatorjev in temu primerno je tudi nastopil režim na društvenem področju. Poleg splošnih oblik zatiranja društvenega delovanja, ki so značilne za vse okupatorske sile, pa so obstajale tudi nekatere posebnosti. Tako so bila na Štajerskem in Gorenjskem društva prepovedana že od samega začetka, njihovo premoženje pa

je bilo zaplenjeno. Delovanje je bilo omogočeno samo nemškimi društvom, ki so obstajala že pred vojno in nekatera od njih so bila podaljšana roka nemškega okupatorja. Bila so izrazito protijugoslovansko usmerjena in leglo nacizma. Okupator je obnovil tudi gasilska društva, leta pa so delovala kot paradržavne organizacije (bila so podrejena policiji), čeprav so bila po nazivu prostovoljna društva.

Spet je bilo v ljubljanski pokrajini nekoliko drugače. Tukaj je okupator dovolil delovanje določenega dela društev, predvsem tisti del, ki je bil povezan s Slovensko ljudsko stranko in drugimi klerikalnimi organizacijami. Vse to je seveda potekalo pod njegovim nadzorstvom¹³ (Kranjc, 1986: 161, 162).

Tisti del društev, ki je bil pred vojno napredno usmerjen, pa se je ob okupaciji priključil osvobodilni fronti (OF), narodnoosvobodilni vojni in je spoštoval navodila OF o kulturnem molku. V prvem obdobju so bila namreč temeljna oblika delovanja OF njeni matični odbori, ustanovljeni znotraj mnogih organizacij in društev (Zgodovina Slovencev v Kranjcu, 1986: 162).

Potrebno pa je poudariti, da so se že med narodnoosvobodilnim bojem snovala in tudi ustanovljala nova društva. Kot primer lahko navedemo ustanovitev Rdečega križa leta 1944 (Žnidaršič v Kranjcu, 1986: 162). Druga ustanovitev bolj odmevnega društva je bila, istega leta ustanovljeno, Društvo novinarjev Slovenije. Narodnoosvobodilna borba kot taka je pomenila za društveno življenje ne samo odmik od strankarskega delovanja, ampak so bili v okviru gibanja osvobodilne fronte (Kranjc, 1986: 162, 163) »vzpostavljeni novi programski in idejno politični temelji za organizacijo in vsebino društvenega delovanja« (Kranjc, 1986: 163).

Po koncu vojne so se društva ponovno znašla v novih okoliščinah. Tista, ki so sprejela načela delovanja OF oziroma so nastala med narodnoosvobodilnim bojem, so lahko nadaljevala z delom (Kranjc, 1986: 163). Predvojnimi društvom pa delovanje ni bilo omogočeno, ker njihovi nameni niso bili nameni OF. Izjema so bila le maloštevilna društva, kot sta bili npr. Svoboda in Vzajemnost, ker sta delovali razrednovzgojno, narodnoobrambno in protifašistično. Celoten proces ustanavljanja društev se je po večini končal do Kongresa ljudske prosvete Slovenije, ki je bil konec januarja 1950. leta v Ljubljani. Do takrat je bilo ustanovljenih 511 društev, od tega 111 sindikalnih, mladinskih je bilo 24, 296 je bilo

---

¹³ Z razliko od Nemcev Italijani niso dopuščali prostovoljnih gasilskih društev. Po kapitulaciji Italije in prihoda Nemcev v Ljubljano so se ta spet pojavila, tako da so imela enako vlogo kot na Gorenjskem in Štajerskem (Kranjc, 1986: 242).

izobraževalno–umetniških, 77 kulturno-umetniških in tri pionirsko kulturno-umetniška društva (Humer, 1978: 32).

2.5.2 Pravni okvirji društvenega delovanja v Jugoslaviji

Urejanje področja društev v bivši Jugoslaviji (v nadaljevanju Jugoslavija) lahko razdelimo na tri obdobja. Prvo zajema čas od osvoboditve do leta 1965, ko je bil sprejet Zakon o društvih, zborovanjih in drugih javnih shodih. Ta ni urejal samo področja društev, ampak tudi materijo, ki po vsebini sploh ne spada med društva in se je kasneje urejala s posebnimi zakoni. Ta zakon se je namreč uporabljal tako za društva, kot tudi za družbenopolitične organizacije. Značilnost tega obdobja je tudi posebna vloga države pri ustanavljanju društev. Drugo obdobje je obdobje od leta 1965 do 1975. Zanj je značilno, da se je urejalo društveno življenje na federalni ravni s temeljnim zakonom o društvih. Poleg te zakonodaje je obstajala tudi že republiška. Prišlo pa je do dveh pomembnih sprememb, in sicer se sprejeta zakonodaja ni uporabljala več za družbenopolitične organizacije, ampak samo za društva. Poleg tega pa se je vloga države pri ustanavljanju in delovanju društev, glede na prvo obdobje, bistveno zmanjšala.

Bistvena značilnost tretjega obdobja je bila ta, da je celotno urejanje društvenega področja prišlo v domeno republik. Celotno področje je urejala republiška in ne več zvezna zakonodaja. Tudi tukaj je vloga državnih organov ostala dokaj omejena. Obdobje republiškega urejanja se je začelo z dopolnili k zvezni ustavi in s sprejetjem republiških ustav leta 1974, kar je dalo podlago republikam, da so v obdobju 1971 do 1974 sprejele svoje zakone o društvih¹⁴ (Šturm, 1975: 14, 15).

S pravnega vidika je bilo v povojni Jugoslaviji sprejemanje društvene zakonodaje zelo razgibano. V prvi vrsti pa je potrebno omeniti ustave, kot podlago za kasnejše sprejemanje zakonov. Prva takšna podlaga je bila po vojni sprejeta zvezna ustava iz leta 1946, ki je jamčila za svobodo združevanja. Leto zatem pa je bila sprejeta še republiška ustava za Slovenijo. Na podlagi le-te je Zakon o društvih, prireditvah in drugih javnih shodih pridobil ustavno potrditev v Sloveniji (M. Zupančič, 1989: 227). To je bil prvi zakon, ki je urejal društveno področje za celotno Jugoslavijo in je bil sprejet 25. avgusta 1945 na 3. zasedanju AVNOJ-a. Urejal je vse, kar se tiče društev, poleg tega pa še politične stranke, zborovanja in javne

---

¹⁴ V Sloveniji je bil novi zakon o društvih sprejet s strani republiške skupščine 4. decembra 1974 (Šturm, 1975: 15).

shode. S sprejemom že omenjenih ustav je bil le nebitveno dopolnjen. Ostal je v veljavi do leta 1965 in je bil eden redkih zakonov, ki je obveljal daljši čas (Kranjc, 1986: 164).

Leta 1963 je bila sprejeta nova ustava na zvezni ravni (Ustava SFRJ, 1963). Ta je v 40. členu zagotavljala svobodo združevanja¹⁵ (Ustava SFRJ, 1963: člen 40). Leta 1965 je bil sprejet Temeljni zakon o društvih, ki je svoje področje le delno prilagodil težnjam predhodno sprejete ustave. Ta zakon je bil zvezne narave in je urejal ustanavljanje in delovanje društev, ki delujejo v dveh ali več republikah. Po tem zakonu so bili sprejeti še republiški, ki so urejali delovanje znotraj ene republike in so zveznega samo dopolnjevali. Šlo je za dvonivojskost, in sicer zvezno področje in področje posameznih republik (M. Zupančič, 1989: 230).

Veljavnost zveznega zakona je prenehala s sprejemom ustavnih amandmajev leta 1971. V letu 1974 je bil v Sloveniji nato sprejet nov republiški zakon o društvih in je noveliral določila prejšnjega zveznega zakona (Kranjc, 1986: 164, 165).

Istega leta pa je bila nato sprejeta še nova ustava, ki je, kot smo že omenili, tudi jamčila za svobodo združevanja v svojem 167. členu (Ustava SFRJ z obrazložitvijo, 1974: člen 167).

2.5.3 Pomen društev v sistemu samoupravljanja

Kot vsaka država je tudi Jugoslavija imela svoj politični sistem, ki pa je bil precej drugačen od tistih na vzhodu in zahodu. Bil je nekaj svojega, tako da so društva in ostale organizacije v sistemu imele poseben pomen in vlogo ter s tem tudi vpliv tako na družbo kot tudi na državo.

Politični sistem Jugoslavije je bil sistem socialistične demokracije, kar pomeni, da ni zajemal samo sistema oblasti, ampak vso strukturo družbenega samoupravljanja. En del te strukture pa so predstavljala tudi društva in družbene organizacije. Bila so eden izmed mehanizmov, preko katerega so vplivale družbene sile. V tem sistemu so društva in družbene organizacije morale izpolnjevati tri pogoje, če so hotela uspešno delovati, in sicer so morala jasno opredeliti družbene cilje, ki so jih želela doseči, opredeliti metode in načine za uresničitev ciljev in smotno postaviti hierarhijo potreb.

Jugoslovanski sistem samoupravljanja je bil vzpostavljen tako, da je omejeval koncentracijo državne prisile, visoko stopnjo birokratizacije, osamosvojitve državne oblasti glede na družbo in centralizacijo v odločanju. Tako zasnovan sistem je poudarjal pomen društev in družbenih

---

¹⁵ Vse ustave, ki so bile sprejete v Jugoslaviji, so jamčile za svobodo združevanja, razlikovale so se med sabo na drugih področjih, ki pa za našo obravnavo s pravnega vidika niso bistvene.

organizacij, saj so lahko ljudje svoje potrebe in interese uresničevali le preko določenih mehanizmov, med katere so spadala tudi društva.

Pomembnost društev v sistemu se kaže tudi v tem, da so bila le-ta vključena v proces sprejemanja skupščinskih aktov, vplivala so na odločanje v samoupravnih interesnih skupnostih, poleg tega pa so bila udeležena tudi v volilnem procesu. Vključitev društev v prva dva omenjena procesa je pomenila zmanjšanje posredništva interesov in stališč, poleg tega pa so se zahteve širše družbe bolj izvirno izrazile. Pri samem odločanju so imela društva in družbene organizacije možnost zmanjševanja monopolnega odločanja, kajti samoupravni sistem je zahteval demonopolizacijo odločanja. Poleg tega pa je vključitev društev in družbenih organizacij v te procese pomenila povezavo samoupravljanja na mikro in makro ravneh. Omogočala so tudi premagovanje nasprotij med samoupravljanjem in etatizmom¹⁶. Kot avtonomni subjekti pa so se v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti in samoupravnih interesnih skupnosti uveljavljala kot člani neposredne samoupravne demokracije.

Imela pa so tudi pomembno vlogo v volilnem procesu, in sicer predvsem v fazi kandidiranja, kjer so podajala svoje izvirne in utemeljene predloge. Prav v tej fazi je bilo njihovo mesto nenadomestljivo, še posebej kadar je šlo za soočanja med različnimi kandidati.

Velik pomen društev v sistemu samoupravljanja se je kazal tudi v tem, da je država prenašala določene zadeve in opravila od državnih organov na društva in ostale družbene organizacije. Na društvenem področju se je torej izvajal proces deetatizacije. Bila so pomemben instrument v boju proti birokratsko etatističnim postojankam, to pa je povezano tudi z bojem za preseganje političnega monopola države (Markič, 1972: 1204 –1209).

---

¹⁶ »Sistem, v katerem si država lasti monopol odločanja v vsem družbenem življenju« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1970: 603).

3 PRAVNA UREDITEV DRUŠTEV V SLOVENIJI

3.1 RAZVOJ ZAKONA O DRUŠTVIH

V začetku devetdesetih let je situacija na področju združevanja postala takšna, da je terjala novo ureditev. Na osnovi sprememb, ki so se zgodile v družbenih odnosih, so kot rezultat nastala razna mirovniška in ekološka gibanja, mladinske in študentske organizacije ter nevladne organizacije. Pojavile pa so se težave, ker jih glede na njihov značaj, način ustanovitve in organiziranosti ni bilo mogoče registrirati niti po Zakonu o političnem združevanju niti po Zakonu o društvih (iz leta 1974) (Horvat, 1994: 136).

Ta zakon (1974) ni doživel bistvenih in obsežnejših sprememb vse do sprejetja novega zakona v sredini devetdesetih let. Le njegove kazenske določbe so bile usklajene z določbami takratnega veljavnega Zakona o prekrških iz leta 1986. Sedem let kasneje pa so bile ponovno ovrednotene s 24. členom Zakona o spremembah zakona o prekrških. Ni pa bil usklajen z ustavnimi amandmaji iz leta 1989. Bolj pomembna sprememba se je zgodila na začetku leta 1990, ko je takratna Skupščina RS odpravila 3. člen Zakona o društvih (1974), ki je določal, da mora vsako društvo pred registracijo dati svoj program in pravilnik v obravnavo Socialistični zvezi delovnega ljudstva. S sprejemom nove ustave, z družbenimi in političnimi spremembami pa so se pojavile potrebe po sprejetju novega zakona o društvih, ki bi svojim članom omogočil enostavno in ustrezno uresničevanje osebnih interesov, ob upoštevanju celotnega slovenskega pravnega reda (Debelak, 1996: 10,11).

Celoten proces se je začel, ko je Državni zbor na 22. seji leta 1994 obravnaval Predlog zakona o društvih. Glede tega je naložil predlagatelju (vlada RS), da pripravi predlog zakona v skladu s stališči in sklepi, ki jih je sprejel. Naložil pa mu je tudi, da mora upoštevati mnenje Sekretariata za zakonodajo in pravne zadeve. Besedilo za drugo obravnavo je bilo nato spremenjeno in dopolnjeno v smislu organizacijskih in statusnih sprememb ter sprememb, ki se nanašajo na samo področje, na podlagi katerih so društva ustanovljena.

Pojavljale pa so se tudi težave, in sicer se je pojavljalo veliko prekrivanja. Pokazala so se prekrivanja z zadevami, ki naj bi jih urejali drugi zakoni. Za primer lahko navedemo Zakon o vknjižbi nepremičnin v družbeni lasti. Poleg tega pa je vlada morala pripraviti seznam predpisov, ki društvom že zagotavljajo opravljanje posameznih gospodarskih dejavnosti,

menili pa so, da se bo število predpisov, s katerimi bi društvom dodatno razširili spekter delovanja, še povečalo (Predlog zakona o društvih - druga obravnava, 1994: 51, 52) .

Državni zbor je nato na 29. seji leta 1995 sprejel Predlog zakona o društvih, gre za predlog druge obravnave, in naložil vladi, da pripravi predlog zakona za tretjo obravnavo.

Poleg tega pa je bilo vladi naloženo tudi, da predloži državnemu zboru Predlog zakona o lastninskem preoblikovanju družbene lastnine društev, in sicer v roku treh mesecev. Ta naj bi po sprejetju omogočal, da bi se društva, ki so posedovala družbeno lastnino, lahko lastninsko preoblikovala z uveljavitvijo novega zakona o društvih. Poleg tega pa je od vlade zahteval tudi, da v roku treh mesecev predloži predlog zakona (za vsako posamezno področje posebej), ki bi omogočal, da se društvu podeli status društva, ki deluje v javnem interesu¹⁷ (Predlog zakona o društvih – tretja obravnava, 1995: 26, 28).

Zakon o društvih je bil sprejet, veljati pa je začel 4. novembra 1995. Kasneje je ustavno sodišče leta 1998 na podlagi odločbe ugotovilo neskladje 5., 8. in 10. člena zakona z ustavo. Zakonodajalcu je naložilo, da to neskladje odpravi. S pripravo sprememb Zakona o društvih je predlagatelj sledil odločbi Ustavnega sodišča in odpravil ugotovljena neskladja. Na novo je namreč opredelil ustanovitev društva in včlanjevanje mladoletnih oseb do 15. leta starosti.

Poleg tega pa je predvidel še druge spremembe (v drugih členih), ki se nanašajo na omejitve pravice do združevanja. Tako je uvedel instrumente zavarovanja upnikov v primeru prenehanja društva in dostopa javnosti do podatkov o poslovanju društva ter izpopolnil evidenco društev, določil pa je tudi obveznost društva, da posreduje letno poročilo ustrezni organizaciji, ki je pooblaščen za obdelovanje in objavljanje podatkov zaradi zavarovanja pravnega prometa. Konkretno pa je tudi določil, kdaj društvo deluje v nasprotju s pravnim redom, da lahko preneha njegovo delovanje po samem zakonu.

Pomembno se nam zdi omeniti tudi spremembo, ki je odpravila razlikovanje med društvi, ki jih ustanavljajo tujci in državljani Republike Slovenije. To je tudi v skladu s Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin in Ustavo Republike Slovenije (Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o društvih, 1999: 7,8).

---

¹⁷ O tem statusu nekoliko kasneje.

3.2 ZAKON O DRUŠTVIH

3.2.1 Temeljna načela zakona o društvih

Zakon o društvih odraža štiri načela, in sicer načelo prostovoljnosti, samostojnosti, neprofitnosti in načelo javnosti.

Načelo prostovoljnosti odraža dejstvo, da ni mogoče predvideti obveznega združevanja v društva. Nikogar ni mogoče prisiljevati, da se združuje z drugimi, in tudi ni dopustno predvideti kakršnegakoli avtomatizma združevanja, glede na določene lastnosti posameznikov.

Načelo samostojnosti se nanaša na delovanje društev pri uresničevanju njihovih ciljev. Pomeni, da si sama določijo področje svojega delovanja z ustreznim temeljnim aktom. Pri svojem delovanju pa so omejena samo iz razlogov varnosti države ali javne varnosti in varstva pred širjenjem nalezljivih bolezni. Vse to so omejitve, ki jih sicer določa ustava.

Načelo neprofitnosti pomeni, da je združevanje v društva zaradi doseganja določenih interesov možno samo takrat, kadar namen teh interesov ni ustvarjanje dobička. Če društvo pri opravljanju svoje dejavnosti ustvarja dobiček, ga mora porabiti za izvajanje osnovne dejavnosti, zaradi katere je le-to bilo ustanovljeno.

Načelo javnosti odraža dejstvo, da si brez javnosti delovanja društev ne moremo predstavljati uresničevanja ustavne pravice do svobodnega združevanja. S tem načelom je zagotovljena bistvena sestavina delovanja društev, in sicer tako glede razmerij znotraj društev, kot tudi samega delovanja društva kot celote v družbi (Horvat, 1994:137).

3.2.2 O samem Zakonu o društvih¹⁸

Zakon je razdeljen na sedem poglavij, ki jih bomo v nadaljevanju podrobneje obravnavali. Kot smo že omenili, pa je bil do sedaj tudi spremenjen ali dopolnjen v skoraj polovici

---

¹⁸ V nadaljevanju ZD.

členov,¹⁹ deloma na zahtevo Ustavnega sodišča, deloma pa tudi s strani samega zakonodajalca.

3.2.2.1 Splošne določbe

Tako je društvo prostovoljno, samostojno in nepridobitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi skupno določenih interesov, ki pa so zapisani v temeljnem aktu (ZD, 1995: 1. člen). Je pravna oseba zasebnega prava (ZD, 1995: 2. člen) in ne sme biti ustanovljeno zaradi opravljanja pridobitne dejavnosti, poleg tega pa le-te ne sme opravljati kot izključne (ZD, 1995: 1. člen).

Je samostojno pri določanju namena, ciljev in same dejavnosti ter načina delovanja, vse pa je podrobno zapisano v temeljnem aktu in mora biti v skladu s pravnim redom Republike Slovenije. Vsako društvo ima tudi možnost, da se mu podeli status društva, ki deluje v javnem interesu, v kolikor njegovo delovanje presega interese njegovih članov (ZD, 1995: 3. člen). Ime mora odražati dejstvo, da gre za združevanje po Zakonu o društvih, in dejavnost, ki jo društvo opravlja. Biti mora tako, da se razlikuje od drugih društev, ne sme biti žaljivo in zavajajoče, v pravnem prometu pa mora društvo uporabljati le svoje registrirano ime²⁰. V imenu ne sme biti besedne zveze »Republika Slovenija«. Lahko pa vsebuje ime ali del imena državnega organa ali institucije, gospodarske družbe ali neke znamenite osebnosti, če pridobi dovoljenje od izbranega subjekta (ZD, 1995: 4. člen).

Ker je vsakomur zajamčena pravica do združevanja, lahko vsak postane član in deluje v društvu enakopravno, to se pravi pod enakimi pogoji²¹ (ZD, 1995: 5. člen). Pomembno je vprašanje postopanja z mladoletnimi osebami, ki želijo postati člani društva. Če je le-ta starosti do 7 let, potem pristopno izjavo podpiše njegov zakoniti zastopnik, od 7. do 15. leta starosti pa mora zakoniti zastopnik podati pisno soglasje (ZD-A, 1999: 1. člen).

Tujci lahko ustanavljajo društva pod pogojem, da imajo pri nas stalno prebivališče ali pa je le-to začasno, in sicer najmanj eno leto (ZD-A, 1999: 2. člen). Lahko pa postanejo člani kateregakoli društva v Sloveniji, ki v temeljnem aktu določa, da tujec lahko postane član

---

¹⁹ Sprejet je bil tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o društvih, Uradni list RS, št. 89/99, v nadaljevanju ZD-A.

²⁰ »V praksi se pogosto dogaja, da društva v pravnem prometu uporabljajo povsem drugačna imena, kot so vpisana v register društev, včasih celo opuščajo besedo društvo, klub ali združenje, ki opredeljuje status teh organizacij« (Debelak, 1996: 15).

²¹ Take pogoje mora društvo določiti s temeljnim aktom, posameznik pa mora dokazati, da jih izpolnjuje. Če to stori, društvo ne more zavrniti njegove zahteve, da postane član (Debelak, 1996: 16).

(ZD, 1995: 6. člen). Pomembno določilo zakona je tudi to, da je delo društva javno (ZD, 1995: 7. člen). Podatki, ki so vpisani v register društev, evidenco mednarodnih društev in zvez mednarodnih društev in mednarodnih društev ali njihovih zvez, ki so ustanovljene po tujem pravu, so javni (ZD-A, 1999: 3. člen).

3.2.2.2 Ustanovitev društva

Zakon določa, da društvo lahko ustanovijo osebe, ki so dopolnile 18 let. Ob tem pa morajo na ustanovnem zboru sprejeti sklep o ustanovitvi in temeljni akt društva (ZD-A, 1999: 4. člen). Ta²² mora vsebovati naslednje podatke: ime in sedež društva, opredeljen mora biti namen in naloge društva, postopek oziroma način včlanjevanja in prenehanje članstva (ZD, 1995: 9. člen). Določen mora biti tudi način upravljanja društva, dolžnosti in pravice članov, kdo zastopa društvo, samo financiranje in nadzor nad tem, na kakšen način društvo preneha in v tem primeru tudi ravnanje z njegovim premoženjem. Opredeljen pa mora biti tudi način zagotavljanja javnosti dela društva in postopek oziroma način sprejemanja sprememb in dopolnitev temeljnega akta (ZD-A, 1999: 5. člen).

Društvo lahko deluje samo ali pa ima to možnost, da se pripoji k drugemu društvu ali pa se spoji z drugimi. Novo društvo, ki je nastalo s pripojitvijo oziroma s spojitvijo je pravni naslednik omenjenih društev (ZD-A, 1999: 6. člen).

Omeniti pa je potrebno tudi zvezo društev, ki jo lahko, za uresničevanje skupnih interesov ustanovita najmanj dve društvi. Ta nastane na podlagi pogodbe med društvi, sklenejo jo njihovi zastopniki. Za zveze ni sprejetega posebnega zakona, zato zanje veljajo določbe Zakona o društvih, ki pa se uporablja tudi za mednarodna društva ali zveze le-teh, če so bila slednja ustanovljena ali imajo sedež na območju Republike Slovenije (ZD, 1995: 11. člen).

Na območju Slovenije lahko delujejo mednarodna društva ali njihove zveze²³, ki jim je na

---

²²Temeljni akt društva je najvišji akt v hierarhiji splošnih aktov društva. Zakonodaja določa obvezne sestavine temeljnega akta, ki predstavljajo minimum pravnega varstva tako članstva kot tretjih oseb, ki vstopajo v razmerja z društvi. (Debelak, 1996: 17).

²³ Z ratifikacijo in uveljavitvijo Evropske konvencije o priznavanju pravne osebnosti mednarodnih nevladnih organizacij (1. 1. 1994) je Slovenija prevzela obveznost, da prizna pravno osebnost mednarodnih nevladnih organizacij, ki so jo pridobile v državi pogodbenici. Kar pomeni, da smejo v Sloveniji delovati tuja združenja, fundacije in druge zasebne ustanove, če izpolnjujejo pogoje, določene v konvenciji. To pomeni, da morajo imeti neprofitni namen mednarodnega pomena, ustanovljene morajo biti po pravu ene od podpisnic, dejavnost morajo izvajati najmanj v dveh državah, uradni sedež morajo imeti na ozemlju pogodbenice in osrednje vodstvo ter kontrolo v naši državi ali državi pogodbenici. Konvencija zaenkrat velja v Avstriji, Belgiji, Veliki Britaniji, Grčiji, Portugalski, Švici in Sloveniji (Debelak, 1996: 20,21).

podlagi mednarodnih pogodb priznan status pravne osebe (ZD, 1995: 12. člen). Pred tem morajo izpolniti določene pogoje, in sicer morajo Ministrstvu za notranje zadeve predložiti akt o ustanovitvi, temeljni akt, dokazilo o registraciji po pravu države pogodbenice in ostalo, kar je še potrebno kot dokazilo o izpolnjevanju pogojev iz mednarodne pogodbe. Ministrstvo pa je tudi pristojno za vodenje evidence mednarodnih društev in njihovih zvez (ZD, 1995: 13. člen).

V Sloveniji pa lahko delujejo tudi mednarodna društva ali njihove zveze, ki so ustanovljena po tujem pravu in pridobijo dovoljenje Vlade Republike Slovenije²⁴. Ministrstvo za notranje zadeve prav tako vodi evidenco le-teh. Tovrstno društvo ali zveza mora k zahtevi priložiti temeljni akt, dokazilo o registraciji, dokaz, da deluje v najmanj dveh državah, osebno ime zastopnika in svoj naslov (ZD, 1995: 14. člen).

3.2.2.3 Registracija društva

Društva se registrirajo v tisti upravni enoti, na območju katere ima društvo svoj sedež, drugi nivo, torej Ministrstvo za notranje zadeve, pa odloča o pritožbah zoper odločbe pristojnega organa (ZD, 1995: 16. člen).

Pri sami registraciji vlagatelj priloži zahtevo, dodati pa mora še zapisnik ustanovnega zbora²⁵, dva izvoda temeljnega akta in seznam z osebnimi podatki ustanoviteljev, ki zajema naslednje podatke: osebno ime, rojstni datum, državljanstvo in naslov stalnega bivališča. Poleg tega vsebuje seznam še overjene podpise ustanoviteljev in osebno ime zastopnika društva (ZD, 1995: 17. člen).

Ko pristojni organ prejme zahtevo, ima trideset dni časa, da odloči o zadevi. V primeru, da vloga ni popolna ali da temeljni akt oziroma ime društva ni v skladu z določbami zakona, opozori vlagatelja, da nepravilnosti odpravi, in mu določi rok. Ta ne sme biti krajši od 15. dni in ne daljši od treh mesecev. Če društvo tega ne stori, se razume kot, da je umaknilo zahtevo (ZD, 1995: 18. člen). V primeru, ko je enkrat le-to vpisano v register, postane pravna oseba zasebnega prava (ZD, 1995: 19. člen).

V primeru spojitve ali pripojitve društva, je slednje ali njegov pravni naslednik dolžan vložiti

---

²⁴ Gre za mednarodno združenje, ki je ustanovljeno po pravu države, ki ni podpisnica mednarodne pogodbe, delovanje takšnega združenja pa je lahko v interesu naše države (Debelak, 1996: 21).

²⁵ Ta zapisnik ima značaj akta o ustanovitvi (Debelak, 1996: 23).

zahtevo za registracijo, in sicer v roku 30 dni. Pri spojitvi dveh ali večih društev je v postopku registracije potrebno priložiti sklepe vseh društev z odločitvijo o spojitvi, poleg tega pa še zapisnik z ustanovnega zbora novo nastalega društva. K vlogi za registracijo o pripojitvi pa je potrebno priložiti sklepe vseh društev z odločitvijo o pripojitvi. Vse ostalo je enako kot pri postopku registracije navadnega društva.

Društvo, ki se je spojilo ali pripojilo, preneha obstajati in se iz registra izbriše na podlagi odločbe o registraciji novega društva ali odločbe o registraciji pripojitve le-tega (ZD-A, 1999:10. člen).

Prav tako mora društvo vložiti zahtevo za spremembo registracije, če spremeni temeljni akt ali zastopnika društva, in sicer v 30. dneh od nastanka spremembe. K temu mora priložiti še zapisnik seje najvišjega organa, kjer so bile spremembe sprejete. V primeru spremembe temeljnega akta, pa mora priložiti po dva izvoda novega temeljnega akta (ZD, 1995: 20. člen).

3.2.2.4 Financiranje

Društvom je dana možnost, da pridobivajo sredstva za svoje delovanje iz različnih virov, in sicer:

- članarina,
- iz naslova materialnih pravic in dejavnosti društva,
- darila, volila,
- donatorski prispevki,
- javna sredstva in ostali viri.

V primeru, da ima društvo presežek prihodkov nad odhodki, ga mora porabiti za opravljanje dejavnosti, za katero je bilo prvotno ustanovljeno. Premoženje pa se v nobenem primeru ne more deliti med njegove člane, vsaka taka delitev bi bila nična po veljavnem pravnem redu (ZD, 1995: 21. člen). Sicer pa je društvom omogočeno opravljanje pridobitne dejavnosti²⁶, ampak pod pogoji, ki jih določa zakon. To pomeni, da mora biti pridobitna dejavnost določena v temeljnem aktu, obvezno pa mora biti povezana z nameni in nalogami društva. Izvaja pa se lahko le v obsegu, ki je potreben, da se lahko nameni in naloge uresničujejo.

---

²⁶ Pri opravljanju le-te mora društvo upoštevati vse predpisane standarde in pogoje, ki veljajo za gospodarske in druge pravne subjekte pri opravljanju pridobitne dejavnosti. Društva pa morajo plačevati tudi davek od dobička, ki ga dosežejo z opravljanjem tovrstne dejavnosti (Debelak, 1996: 25).

Na osnovi zakupne ali sorodne pogodbe pa društvo lahko poveri opravljanje pridobitne dejavnosti drugim osebam ob uporabi društvenih sredstev (ZD, 1995: 22. člen).

Sam presežek prihodkov nad odhodki od izvajanja pridobitne dejavnosti se mora izključno porabiti za doseganje namenov in nalog, ki so določene v temeljnem aktu. Ob tem pa mora društvo zagotavljati podatke o svojem finančno-materialnem poslovanju, pri čemer se le-ti izkazujejo v skladu s standardi, ki jih sprejme za to pooblaščen organizacija (ZD, 1995: 25. člen).

Ker se omenjeni subjekti lahko financirajo tudi iz javnih sredstev, ima pomembno vlogo tudi računsko sodišče, ker opravlja nadzor nad zakonitostjo, namembnostjo, gospodarno in učinkovito porabo tovrstnih sredstev (ZD, 1995: 26. člen).

3.2.2.5 Prenehanje društva

Društvo lahko preneha delovati na osnovi dveh vzrokov, in sicer ali po volji članov (ZD, 1995: 27. člen) ki zajema tudi spojitev z drugimi društvi oziroma pripojitvijo k drugemu društvu (ZD-A, 1999: 12. člen), lahko pa preneha njegovo delovanje tudi po samem zakonu (ZD, 1995: 27. člen). Če je takšna volja članov, mora društvo sprejeti sklep o prenehanju društva, zastopnik le-tega pa mora v 30. dneh obvestiti pristojni organ (ZD, 1995: 28. člen). K temu pa je potrebno priložiti še poročilo o razpolaganju s sredstvi društva (v njem je določen obseg sredstev, način poravnave obveznosti, višina javnih sredstev in vrnitev le-teh v proračun in prenos premoženja na svojega naslednika) (ZD-A, 1999: 13. člen). V sklepu mora biti določeno društvo - naslednik, ki je po dejavnosti sorodno ukinjajočemu društvu. Naslednik mora biti obvezno ustanovljen na podlagi Zakona o društvih, nanj se nato prenese vse premoženje, ko so poravnane vse obveznosti. Pri tem se proračunska sredstva, če obstajajo, vrnejo nazaj v proračun (ZD, 1995: 28. člen). Če društvo nima svojega naslednika se vse premoženje prenese na lokalno skupnost (ZD-A, 1999: 13. člen).

Ko so vse formalnosti v zvezi s postopkom izbrisa opravljene, pristojni organ javno objavi sklep o prenehanju društva. V njem mora biti navedeno, da lahko upniki obvestijo pristojni organ, če imajo terjatve do zadevnega društva, in sicer v času 30. dni od dneva objave. Če upnikov ni, pristojni organ izda odločbo o izbrisu društva iz registra. Če pa ti so, pristojni organ prekine postopek izbrisa in jim naloži s sklepom, da pred pristojnim sodiščem v 30. dneh predlagajo uvedbo postopka, kjer le-to o prenosu premoženja, v skladu s predpisi o likvidaciji, tudi odloči (ZD-A, 1999: 14. člen).

Razloga za zakonsko prenehanje društva sta dva, in sicer če dejansko preneha delovati (ZD, 1995: 29. člen) ali pa če deluje v smeri protipravnega rušenja ustavne ureditve, izvrševanja kaznivih dejanj, spodbuja k narodni, verski ali drugi neenakopravnosti, razpihuje narodno, versko, rasno ali drugo sovraštvo in nestrpnost in spodbuja k nasilju ter vojni. Da gre za takšna dejanja, ugotovi pristojni organ in izda odločbo o tem (ZD-A, 1999: 15. člen). Nato poteka v nadaljevanju postopek, glede na razmere, tako, kot smo že predhodno zapisali.

3.2.2.6 Kazenske določbe

Zakon določa v svojem 32. členu sedem točk prekrškov, na podlagi katerih se kaznuje društvo ali zakonitega zastopnika.

Za vse kršitve je za društvo zagrožena kazen v višini najmanj 100.000 tolarjev, za zakonitega zastopnika pa najmanj 20.000 tolarjev (ZD-A, 1999: 17. člen).

Možne kršitve so naslednje:

- v primeru prekoračitve področja dejavnosti določenega s temeljnim aktom,
- če v pravnem prometu ne uporablja svojega registriranega imena,
- če spremeni temeljni akt ali zastopnika društva in v predpisanem roku ne vloži zahteve za spremembo registracije,
- se ukvarja oziroma opravlja dejavnost, ki ni v skladu z nameni in nalogami društva,
- če ne porabi ustvarjenega presežka prihodkov nad odhodki za opravljanje temeljne dejavnosti,
- neresnično prikaže podatke o finančno-materialnem poslovanju (ZD, 1995: 32. člen) in če v določenem roku organizaciji ne predloži poročila o poslovanju, ki je pooblaščen za objavo in obdelavo podatkov,
- če v primeru statusnih sprememb v tridesetih dneh pri registrskem organu ne vloži zahteve za registracijo društva, ki je nastalo s spojitvijo oziroma registracijo pripojitve društva (ZD-A, 1999: 17. člen).

3.3 STATUS DRUŠTVA, KI DELUJE V JAVNEM INTERESU

V Sloveniji delujejo društva, ki so povsem ljubiteljska, obstajajo pa tudi taka, ki poleg zadovoljevanja osebnih interesov članov izvajajo tudi javnokoristne dejavnosti. V zakonu niso določeni kriteriji in pogoji ter način za pridobitev takega statusa, ker bi ob registraciji registrski organ težko presodil, katera so tista društva, ki delujejo v javnem interesu. Daje pa možnost, da se tak status pridobi na podlagi posebnih predpisov (zakonov), ki urejajo posamezna področja. Poudariti pa je potrebno, da se status ne podeli trajno, ampak samo za določeno časovno periodo (Debelak, 1996: 14, 32).

Sam Zakon o društvih v 38. členu določa, da tak status društvu podeli minister, ki je pristojen za področje, na katerem društvo deluje, pogoji, kriteriji in način pa so določeni s posebnimi zakoni. V primeru, če deluje društvo na področju, za katerega ni pristojno nobeno ministrstvo, potem tak status podeli minister, v katerega delovno področje spada uprava (ZD, 1995: 38. člen).

O sami podelitvi, odvzemu ali podaljšanju statusa, mora zadevno ministrstvo v 8. dneh obvestiti pristojni organ, to je upravno enoto, na območju katere ima društvo svoj sedež (ZD-A, 1999: 19. člen).

V letu 1997 pa je začel veljati tudi Pravilnik o kriterijih za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu²⁷. Ta določa, da se le-tega lahko podeli za dobo petih let (Pravilnik o kriterijih za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu, 1997: 2. člen). Zahtevo pa se vložijo pri Ministrstvu za notranje zadeve (Pravilnik o kriterijih za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu, 1997: 3. člen). Društvo lahko pridobi tovrstni status, če izpolnjuje določene pogoje, in sicer:

- namen in delovanje morata presegati interese članov,
- za svoje delovanje mora imeti državno priznanje oziroma priznanje mednarodne organizacije ali skupnosti,
- v preteklosti pridobljena javna sredstva za izvedene posamezne projekte in programe,
- če je v preteklosti s svojim delovanjem pomembno prispevalo k promociji Slovenije ali povečanju njenega ugleda v mednarodni skupnosti,
- če uporablja pretežno del svojih prihodkov za delovanje v javno korist. (Pravilnik o kriterijih za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu, 1997: 4. člen).

---

²⁷Uradni list RS, št. 33/97.

Ti kriteriji se preverjajo vsakih pet let, tako da pridobljeni status ni trajen, možno ga je podaljšati, in sicer tako, da društvo vloži najkasneje 6 mesecev pred potekom roka petih let zahtevo za podaljšanje. Slednji mora priložiti še poročilo o delu, poročilo o finančno-materialnem poslovanju za to obdobje, ob spremembi temeljnega akta pa tudi le-tega (Pravilnik o kriterijih za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu, 1997: 5. člen). Omenjeno velja za društva, ki že imajo status in ga želijo podaljšati. Če pa je vložena zahteva za prvo pridobitev statusa, je potrebno priložiti temeljni akt, poročilo o delu društva in finančno-materialnem poslovanju in utemeljitev zahteve za pridobitev (Pravilnik o kriterijih za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu, 1997: 7. člen).

Izguba statusa je mogoča iz dveh razlogov, in sicer če društvo v določenem roku ne vloži zahteve za podaljšanje le-tega ali če ne izpolnjuje več kriterijev, na osnovi katerih je mogoče status pridobiti. O vseh družtvih, ki posedujejo tovrstni status, vodi Ministrstvo za notranje zadeve tudi evidenco (Pravilnik o kriterijih za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu, 1997: 10. člen).

Na področju podelitve tega statusa društvom je bilo do leta 2003 sprejetih kar nekaj pravilnikov, ki določajo pogoje in drugo potrebno za podelitev, na zelo različnih področjih. Gre za področja družinske politike, znanosti, zdravstvenega varstva, gospodarstva itd. Do sedaj je bilo vsega skupaj sprejetih trinajst takih pravilnikov in eno navodilo (Slovenski pravni register 2003, 2003: 4).

3.4 REGISTER DRUŠTEV

Register društev je akt, v katerega morajo biti vpisana vsa društva v Sloveniji. Od podzakonskih aktov, vodenje registra ureja Pravilnik o vodenju registra iz leta 1996, ki je bil spremenjen oziroma dopolnjen leta 2000. Kot odraz številčnosti in raznovrstnosti društev, pa je v letu 2002 začelo veljati še Navodilo za razvrščanje društev v registru društev.

Obliko, vsebino in način vodenja registra, evidence mednarodnih društev ali njihovih zvez, ki jim je status pravne osebe priznan na podlagi mednarodnih pogodb, ali tistih društev, ki delujejo v Sloveniji na podlagi dovoljenja slovenske vlade ureja, Pravilnik o vodenju registra društev²⁸ (Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o vodenju registra društev,

---

²⁸ V nadaljevanju PVRD.

2000: 1. člen). Ta določa, da sam register vodijo upravne enote, medtem ko so evidence v pristojnosti Ministrstva za notranje zadeve (Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o vodenju registra, 2000: 2. člen). Kot je bilo že omenjeno, so vsi podatki iz registra in evidenc, ki so podlaga za vpis, javni in jih lahko vsakdo pregleduje (PVRD, 1996: 3. člen). Register kot akt, pa je sestavljen iz zbirke listin in registrske knjige (Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o vodenju registra, 2000: 4. člen). V to knjigo se vpisujejo podatki, ki se nanašajo na osnovno identiteto društva in dogodke v povezavi z njim. Tako so npr. vpisani: ime, sedež, razne spremembe (npr. temeljnega akta...), št. in datum izbrisa, osebno ime zakonitega zastopnika itd. (PVRD, 1996: 5. člen). Tako kot register tudi omenjeni evidenci sestojita iz evidenčne knjige in zbirke listin. Pravilnik in zakon sta tista, ki določata, tako za register kot tudi za evidenci, kateri podatki se vpisujejo oziroma katere listine je potrebno priložiti (Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o vodenju registra, 2000: člen 7).

Navodilo za razvrščanje društev v registru društev²⁹ določa, da se društva razvrščajo glede na namen ustanovitve, cilje in naloge, ki jih določa temeljni akt, ki ga ima vsako društvo (NRDRD, 2002: 1. člen). Razvrščanje izvajajo upravne enote, odvisno od tega kje je sedež društva (NRDRD, 2002: 2. člen). Če temeljni akt opredeljuje več namenov in ciljev, se ga razvrsti glede na glavni namen ali cilj. V primeru, da to ni mogoče, pa na podlagi opredeljenih nalog društva (NRDRD, 2002: 3. člen). Na osnovi tega navodila dobi društvo šifro in razvrstitev društva, se nato, s to določeno šifro, vpiše v register društev (NRDRD, 2002: 4. člen).

Razvrščanje društev sestoji iz same skupine (s svojo osnovno šifro) in podskupin v okviru te skupine. Navodilo določa deset skupin, in sicer: (1) športna in rekreativna društva, (2) društva za pomoč ljudem, (3) kulturna in umetniška društva, (4) znanstvena, strokovna, izobraževalna in poklicna društva, (5) društva za varstvo okolja, gojitev in vzrejo živali in rastlin, (6) stanovska društva, (7) društva za razvoj kraja, (8) nacionalna in politična društva, (9) društva za duhovno življenje, (10) ostala društva.

Največ podskupin ima skupina »športna in rekreativna društva«, in sicer kar 31, vse ostale skupine pa jih imajo med pet in devet (NRDRD, 2002: 5. člen).

Poleg tega je potrebno poudariti, da društva z razvrstitvijo ne pridobijo nobenih pravic

---

²⁹ V nadaljevanju NRDRD.

oziroma zanje ne nastanejo nobene obveznosti ali katerekoli druge pravne posledice (NRDRD, 2002: 6. člen).

4 STANJE DRUŠTEV V SLOVENIJI S PRIMEROMA

V Sloveniji je bilo ob koncu leta 2002 registriranih 17666 društev. Od tega največ športnih, sledijo jim gasilska in kulturno prosvetna itd. Na novo jih je bilo ustanovljenih kar 1125, med njimi največ športnih, ukinjenih pa jih je bilo 306 in tudi med temi je bilo največ športnih društev. Velik je tudi delež tistih, ki jim je bil v teh letih podeljen status društva, ki deluje v javnem interesu. Med temi je največ gasilskih, sledijo jim športna društva, kar dokazuje, da jih veliko deluje tudi v skupno dobro vseh in ne samo za uresničevanje interesov članov³⁰ (Številčni pregled društev, 2003: 1).

V primerjavi s prejšnjimi leti se število društev povečuje. V letu 1995, ko je bil sprejet novi zakon, je bilo registriranih 13984 društev. Ob koncu leta 1998, natančneje na dan 31.12., pa je bilo registriranih že 14724 društev. Iz tega lahko zaključimo, da je novi zakon pospešil nastajanje društev, čeprav jih je bilo zaradi različnih vzrokov v teh treh letih izbrisanih kar 2516, vendar pa je končno število iz leta 1998 še vedno presevalo tisto iz leta 1995 (Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o društvih, 1999: 7).

V prejšnjih poglavjih smo zapisali, da v Sloveniji lahko delujejo tudi društva, ki jim je priznan status pravne osebe na osnovi mednarodne pogodbe, možnost delovanja pa imajo tudi društva, ki so ustanovljena po tujem pravu, vendar morajo pridobiti dovoljenje vlade Republike Slovenije. Po besedah predstavnice, pristojne za spremljanje društvenega delovanja pri Ministrstvu za notranje zadeve–Urad za upravne notranje zadeve, v Sloveniji obstajata oziroma delujeta dve mednarodni društvi na osnovi mednarodne pogodbe. Eno društvo je jezuitsko, drugo pa se v osnovi zavzema za opravljanje poskusov na živalih s pomočjo aparatur. V postopku za registracijo pa je tudi t.i. »Bavarsko–slovensko društvo«, gre za mednarodno društvo, ki je dobilo dovoljenje vlade RS.

---

³⁰ Za podrobnejši vpogled glej tabelo 3.1.

Tabela 4.1: PREGLED DRUŠTEV V ŠTEVILKAH

Šifra	VRSTA DRUŠTVA	Registrirana društva na dan 31.12. 2002	Novo registrirana društva v letu 2002	Črtana društva iz registra v letu 2002	Uskladitev delovanja z zakonom v letu 2002	Sprememba ostalih podatkov v letu 2002	Društva, ki niso uskladila svojega delovanja	Podeljen status društva, ki deluje v javnem interesu
1	Kulturno prosvetna	2471	186	12	7	226	113	10
2	Strokovna in poklicna	1319	85	11	2	177	134	28
3	Gasilska	1550	4	2	1	99	28	946
4	Avto – moto	341	19	6	1	25	8	0
5	Športna	5257	345	61	11	446	294	646
6	Planinska	253	6		1	30	13	69
7	Taborniška	155	6	2		17	27	0
8	Turistična in hortikulturna	723	99	4	2	76	25	62
9	Počitniška in popotniška	57	30			3	4	0
10	Šahovska	109	6			5	8	14
11	Streliška	383	59	12	2	16	63	32
12	Lovska	453	3		2	95	1	1
13	Ribiška	105	4			13		63
14	Čebelarška	220	3	1		27	5	7
15	Društva rdečega križa	121	0	51		4	62	0
16	Invalidska	210	2			29	2	30
17	Jamarska	46	3	1		8	3	1
18	Društva prijateljev mladine	275	4	36	1	28	23	0
19	Društva ljubiteljev živali	336	20	3	1	42	11	10
20	Društva zbirateljev	55	12			1	6	0
21	Društva upokojencev	524	9	2	1	61	7	1
22	Društva za varstvo okolja	123	22		1	6	7	0
23	Društva radioamaterjev	189	5	1		5	14	1
24	Društva za tehnično kulturo	168	1	3		15	5	6
25	Društva ljubiteljev iger s kartami	22		1		2	1	0
26	Društva obolelih	126	3		1	27	4	17
27	Društva za pomoč in samonomoč	330	43			40	5	18
28	Društva mejnih znanosti	30	1	1		3	1	0
29	Društva veteranov	126	6	0		16	1	3
30	Društva častnikov	127	28		1	5	54	1
99	Druga društva	1462	111	23	2	154	82	19
	SKUPAJ	17666	1125	306	37	1701	1011	1985

Vir: (2003) Številčni pregled društev. Ministrstvo za notranje zadeve - Urad za upravne notranje zadeve, Ljubljana.

4.1 DRUŠTVO UNIVERZITETNIH PROFESORJEV

4.1.1 Opis razvoja društva in njegovo delovanje do leta 1991

Začetki društva so povezani z nastankom prve univerze na našem prostoru (v letu 1919 je bil izdan zakon o ustanovitvi univerze v Ljubljani). Društvu se je do danes trikrat spremenilo ime, kar je odvisno od obdobja in države. Nastalo je 8. 12. 1921 pod imenom »Udruženje visokošolskih učiteljev v Ljubljani«. Po drugi svetovni vojni se je preimenovalo v »Društvo visokošolskih profesorjev in drugih znanstvenih delavcev«, sedaj pa nosi ime »Društvo univerzitetnih profesorjev Ljubljana« in je pod tem imenom tudi registrirano v državi Sloveniji (Zajc, 2001: 20).

Delovanje tega društva lahko razdelimo v tri obdobja. Prvo je do konca druge svetovne vojne, drugo je v času nove Jugoslavije, tretje obdobje pa se nanaša na čas po osamosvojitvi, kjer so se nekatere aktivnosti nadaljevale, dodale pa so se še nove.

V obdobju SHS (prvo obdobje) je univerza imela že v začetku velike težave. Poleg ostalih problemov so se začeli pojavljati še finančni in kadrovski. Težave so nastajale v Beogradu, kjer so zavlačevali z imenovanjem novih profesorjev in odobritvijo kreditov. Poleg tega so poskušali ukiniti nekatere fakultete (medicinsko in tehniško fakulteto v Ljubljani), v načrtu pa je bila celo ukinitve celotne univerze. K temu pa so se pridružile še težave v zvezi z neurejenostjo plačil univerzitetnemu osebju in ukinjanje profesur, med katerimi so bile nekatere že zasedene. Kot reakcija na vse to je bilo ustanovljeno Udruženje visokošolskih učiteljev. Služilo je kot pomagalo, da bi profesorji lažje kljubovali vsem težavam in uspešno nadaljevali začeto delo na slovenski univerzi. Namen društva je bil braniti in pospeševati interese, ne samo slovenske, ampak tudi drugih univerz in visokih šol s fakultetno stopnjo ter učnega osebja.

V tem prvem obdobju je društvo odigralo zelo pomembno vlogo, saj je branilo pravice slovenske univerze v Ljubljani. Zavzemalo se je v prvi vrsti za njen obstoj in za njeno neokrnjenost, ki je bistvenega pomena. Med vojno društvo ni delovalo, po njej pa se je zopet oblikovalo, in sicer v skladu z novimi razmerami (Benedetič, 1991: 3, 4, 8).

Po drugi svetovni vojni (drugo obdobje) je društvo ponovno pričelo delovati, vendar pod spremenjenim imenom, in sicer: Društvo visokošolskih profesorjev in drugih znanstvenih delavcev. Pravila delovanja so bila uradno potrjena leta 1954 in s tem je društvo lahko pričelo s svojim delom (Zajc, 2001: 20).

Celotno delo društva se je načrtovalo in usklajevalo na sestankih izvršnega odbora, in sicer štirinajstkrat letno. Sama dejavnost pa je potekala v komisijah in sekcijah³¹ (Ogorelec, 1991: 12).

Kot zanimivost lahko omenimo tudi dva sklada, to sta posmrtninski ter kreditni sklad. Oba sta bila rezultat potrebe in ideje o medsebojni skupni materialni pomoči. Bila sta finančna sklada. Kreditni sklad je bil namenjen temu, da se v primeru nenadne finančne potrebe čimprej pridobi primerno kratkoročno posojilo, pod kar se le da ugodnimi pogoji. Število članov v kreditnem skladu se je z leti zelo spreminjalo. Povečanje števila posojil je bilo odvisno od naraščanja števila zaposlenih na univerzi, pa tudi od javnih finančnih trendov. Leta 1966 je bilo članov že 226, ko pa je število doseglo 300, je bil sklad razpuščen. V zvezi z njim so se namreč začele pojavljati težave, še posebej zaradi naraščajoče inflacije. Ker je sklad začel ogrožati racionalno delovanje društva, je bil na koncu ukinjen.

V primerjavi s kreditnim je posmrtninski sklad imel ves čas približno enako število članov. Za boljšo predstavo naj zapišemo, da je imel po letu 1985 kar 400 članov (Jurečič, 1991: 19 – 21).

Ker je bil oblikovan v letu 1950, se je do danes njegova vloga izživela. Zato je bil v letu 2001 tudi ukinjen. Deloval je 51 let in je bil primeren za prejšnje čase. Zadnjih deset let pa mladi niso več pristopali, ker so se razmere v družbi spremenile. Zbor članov tega sklada pa se je odločil, da se ga ukine in denar razdeli (Zajc, 2001: 20, 21).

Glede članstva lahko zapišemo, da do leta 1977 ni točnih podatkov. Pogoji, ki so omogočali sprejem v društvo, so bili zapisani v t.i. Pravilih društva iz leta 1954. Do leta 1977 je obstajal samo status rednega člana, po sprejemu novih Pravil društva (1977), pa je redni član lahko pridobil tudi status zaslužnega člana, če se je s svojim delom v društvu izkazal. Število članov se je v pretežni meri povečevalo. Za primerjavo naj povemo, da je društvo leta 1977 imelo 821 članov, v letu 1990 pa 1072, od tega 35 s Fakultete za družbene vede (Ogorelec, 1991: 13–15).

---

³¹ Društvo je ustanovilo tri pomembne in uspešne komisije, in sicer: Komisijo za organizacijo znanstvenega dela, Stanovanjsko komisijo in Komisijo za letovanja. Kasneje pa so bile ustanovljene še številne druge občasne komisije, kot npr. komisija za statut, za usmerjeno izobraževanje itd. Poleg tega sta bili ustanovljeni tudi upravi pokojninskega in posmrtninskega sklada.

Glede sekcij naj povemo, da je bil pravilnik za njihovo delovanje sprejet leta 1983. Po njem pa se lahko sekcija organizira v posamezni visokošolski ali raziskovalni organizaciji, ki ima najmanj deset članov. Sama dejavnost le-teh pa je sicer bila precej skromna (Ogorelec, 1991: 16, 27).

Glede izvajanja dejavnosti je potrebno poudariti, da je bilo društvo še posebej dejavno v letih od 1984 do 1991. Člani so se vključevali v vsa pomembnejša dogajanja na različnih področjih. Ukvarjali so se z zadevami, ki se tičejo same univerze, pa tudi političnih vprašanj, aktualnih v konkretnem času. Dejavnost društva je bila široko zastavljena.

Tako so profesorji v odnosu med pedagoško-znanstvenim in znanstveno-raziskovalnim delom na Univerzi opozarjali na občutljivo razmerje med tema dvema področjema, ki sta za Univerzo zelo pomembni. Zagovarjali so stališče oziroma opozarjali, da morata biti pedagoška in znanstvena dejavnost v enakovrednem medsebojnem razmerju in da nobena nima finančne prednosti napram drugi oziroma da se ne bi s financiranjem ustvarilo nekorektno konkurenčno razmerje.

Društvo se je vključevalo tudi v razprave o reviziji ustave iz leta 1974 in oblikovanje ustavnih amandmajev v letih 1988 in 1989. Tukaj je zavzelo stališče, da mora biti trajno demokratično načelo jugoslovanske ustave konsezualno in ne večinsko.

Delovalo pa je, kot smo že omenili, tudi na političnem področju. Na kakršnokoli politično dogajanje se je pismeno odzvalo. Najbolj intenzivno od leta 1988 naprej, ko se je začel proces demokratizacije. Odzivalo se je na takratne številne politične reforme, med drugim pa tudi na znani proces proti četverici.³²

Poleg tega je društvo na dogajanje v Prištini leta 1990 tudi pismeno reagiralo z obsodbo uporabe nasilja in protestiralo proti preganjanju stanovskih kolegov v tem delu Jugoslavije (Tóth, 1991: 32, 33). Vendar pa je bila njegova osrednja dejavnost »zavzemanje za mesto, vlogo, pravice in dolžnosti profesorja na univerzi« (Tóth, 1991: 33).

4.1.2 Društvo univerzitetnih profesorjev Ljubljana danes

SPLOŠNO O DRUŠTVU

Prva pravila, ki so urejala samo društvo, so bila sprejeta v začetku devetdesetih let, natančneje 21. 5. 1991. Spremembe in dopolnitve pa so bile narejene 22. 5. 1997. Pravilnik³³ zajema splošne določbe glede društva in ureja članstvo, organizacijo, materialno in finančno

---

³² Za podrobnejši vpogled glej »Ob 70-letnici Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana«, dodatek C str. 45 ali Delo, 9. julij 1988.

³³ Poudariti je potrebno, da pravilnik vsebuje precej določb, ki so enake kot v Zakonu o društvih. Tega smo že obravnavali, zato smo se odločili, da nekaterih določb oziroma členov v nadaljevanju ne bomo še enkrat posebej omenjali.

poslovanje ter prenehanje delovanja (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 1-6).

Po njem je društvo opredeljeno kot »prostovoljno, samostojno in neprofitno združenje pedagoških in znanstvenih delavcev fakultet, akademij in višjih šol ter drugih znanstvenih delavcev in je strankarsko politično nevtralnno« (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 2. člen).

Njegovo delovanje je javno (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 6. člen). To uresničuje tako, da obvešča svoje članstvo in širšo javnost. Članstvo informira na različne načine, in sicer z objavljanjem vabil in zapisnikov na oglasnih deskah društva, pošiljanjem vabil in obvestil, z uporabo različnih elektronskih medijev itd.

Samo širšo javnost pa obvešča na ta način, da so seje organov društva javne, na te seje vabijo različne goste, kot so: predstavniki različnih organizacij, novinarji, skratka vse tiste, za katere menijo, da jih bo obravnavani problem zanimal. Poslučuje pa se tudi tiska in ostalih sredstev javnega obveščanja. (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 7. člen).

DRUŠTVENA DEJAVNOST

Društvo ima tudi široko paleto zastavljenih nalog in ciljev, ki jih uresničuje. Med najpomembnejše sodijo: razvoj aktivnosti članov pri pedagoškem in znanstvenem delu, spodbujanje interdisciplinarne dejavnosti in izmenjavo mnenj z različnih znanstvenih področij ter povezovanje delavcev različnih fakultet. Poudarjena je tudi skrb za strokovni in splošni dvig članstva, oblikuje pa tudi stališča pri načrtovanju slovenske politike izobraževanja (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 8. člen).

Poleg tega se društvo zavzema za enakomerno financiranje visokošolskega pedagoškega in znanstvenega dela in stremi k temu, da bi v največji meri obveščalo svoje člane in širšo javnost o pomembnejših problemih, s katerimi se srečuje univerza (Ogorelec 1991: iii). Posebno skrb pa namenja tudi upokojenim članom in profesorjem, ki niso zaposleni v Sloveniji (Ogorelec, 1991: 1). Prizadeva si tudi za izboljšanje družbenega položaja univerzitetnih profesorjev in za vzpostavitev ustrežnejših delovnih razmer.

V okviru svojega delovanja pa se, poleg omenjenega, izvaja tudi bogata klubska dejavnost. Tako društvo organizira vsako pomlad in zimo razna srečanja z dvema do štirimi osebami, bodisi na znanstveni podlagi (kloniranje, operacije živcev itd.) bodisi umetniški (kiparji itd.) ali iz drugih zanimivih področjih. Organizira pa tudi potovanja na različne konce sveta (Zajc, 2001: 20).

Vse to pa uresničuje tako, da organizira razna posvetovanja, različna predavanja in podobno. Sodeluje pa tudi z ljubljansko univerzo, različnimi drugimi organizacijami in družbenopolitičnimi skupnostmi ter s sorodnimi društvi tako doma kot v tujini (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 9. člen).

ČLANSTVO

Društvo pozna štiri vrste članov: redne, zaslužne, častne in podporne člane. **Redni član** ne more biti kdorkoli, ampak je to lahko sodelavec fakultet, umetniških akademij in višjih šol, strokovnjak z določenega znanstvenega področja ali strokovni delavec drugih umetniških oziroma znanstvenoraziskovalnih organizacij in pedagoško znanstveni delavci. Pomembno je omeniti, da lahko član postane tudi tujec.

Pogoj za pridobitev **statusa zaslužnega člana** je redno članstvo, član pa se mora s svojim delom izkazati v društvu, da pridobi tovrstni naziv.

Častni član lahko postane vsak redni član, ki se je posebej izkazal z delom na pedagoškem in znanstvenem področju.

Podporni član pa je lahko vsakdo, tako pravna oseba kot posameznik, ki z različnimi sredstvi podpira delovanje društva (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 10. člen).

Vsi člani imajo svoje pravice (Pravila društva univerzitetnih profesorjev, 1997: 12. člen) in dolžnosti (Pravila društva univerzitetnih profesorjev, 1997: 13. člen) in za svoje delo praviloma ne prejemajo plačila (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 14. člen). Članstvo pa lahko preneha z izstopom, s črtanjem in z izključitvijo, če je tako odločilo častno razsodišče (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 15. člen).

ORGANI DRUŠTVA

Društvo je organizirano tako, da ima pet organov: občni zbor, izvršni odbor, nadzorni odbor, častno razsodišče in predsednika društva. Vsem poteče mandat po dveh letih (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 20. člen).

Občni zbor je najvišji organ v društvu, katerega naloga je, da izvaja različne volitve (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 21. člen) in sprejema najpomembnejše odločitve, kot npr. odloča o prenehanju društva, voli predsednika društva itd. (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 26. člen).

Izvršni odbor izvršuje odločitve občnega zbora in izvaja raznovrstne organizacijske, upravne, administrativne in strokovnotehnične odločitve (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 28. člen).

Nadzorni odbor je organ, katerega naloga je spremljanje dela izvršnega odbora, poleg tega pa izvaja tudi finančni nadzor v društvu (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 37. člen).

Častno razsodišče je prvostopenjski organ društva, katerega naloga je odločanje o prekrških članov društva (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 41. člen). Le–tem lahko izreče opomin, javni opomin, odloči pa se lahko tudi za izključitev (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 42. člen).

Predsednik društva je individualni organ in je vodja izvršnega odbora. Njegova naloga je zastopanje društva pred različnimi državnimi organi, raznimi organizacijami in tretjimi osebami. Pri svojem delu je vezan na navodila izvršnega odbora (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 46. člen).

Omeniti pa je potrebno tudi še tajnika društva, katerega naloga je opravljanje strokovnih zadev za društvo, kot npr. pomoč predsedniku in drugim organom društva, vodenje zapisnikov sej itd. (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 47. člen).

FINANCE

Društvo se financira iz tistih virov, ki jih določa že Zakon o društvih (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 50. člen). Premoženje zajema razne stvari, denarna sredstva, materialne pravice in nepremičnine, ki so v lasti društva. Za upravljanje s celotnim premoženjem društva je pristojen izvršni odbor (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 51. člen), predsednik in tajnik društva pa sta pristojna za podpisovanje materialnih in finančnih listin. (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 53).

PRENEHANJE DRUŠTVA

Društvo preneha s svojim delovanjem, če se tako odločijo sami člani ali pa na podlagi določb, ki jih določa zakon. Občni zbor je tisti organ, na katerem se člani odločijo o morebitnem prenehanju. In v tem primeru se, po poravnavi vseh obveznosti, celotno društveno premoženje prenese na Univerzo v Ljubljani (Pravila Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, 1997: 56. člen).

KODEKS

Prvi kodeks društva je bil sprejet daljnega leta 1978. Imenoval se je »Kodeks politične etike pedagoških in znanstvenih delavcev, ki so člani Društva visokošolskih profesorjev in drugih znanstvenih delavcev«. Nekaj let kasneje so bili člani mnenja, da ni več primeren, tako da je bila leta 1984 sprejeta odločitev o pripravi novega kodeksa. Po nekaj letnih usklajevanjih in pripravah je bil v letu 1991 sprejet povsem na novo (Ogorelec, 1991:17).

Če pogledamo kodeks z današnjega vidika, lahko rečemo, da njegova vsebina vse do danes ni bila spremenjena (Zajc, 2001: 20). Zajema devet točk, kjer so zapisana načela, ki jih morajo člani upoštevati pri svojem delovanju. Ta načela se nanašajo predvsem na delo, ki ga član opravlja, pa tudi na njegovo ravnanje v določenih situacijah (Kodeks v internetu 1, 2003). Tako npr. sedma točka določa, da se član »zavzema za ustrezno vrednotenje znanstvenega, strokovnega in pedagoškega dela ter za ustrezne delovne pogoje« (Kodeks v internetu 1, 2003: točka 7). Poleg ostalega, pa je pomembna predvsem deveta točka, ki določa, da uživa član, če se ravna po teh načelih in jih dosledno upošteva, popolno podporo vseh ostalih članov in samega društva (Kodeks v internetu 1, 2003: točka 9).

Iz vsega tega lahko zaključimo, da je upoštevanje kodeksa sestavni del obveznosti članstva. Nikjer ne piše, da je strogo zavezujoč za člana, po drugi strani pa je sestavni del pogojev za sprejem v članstvo. Nanaša se predvsem na stroko, ki jo to društvo pokriva, in daje smernice članom, kako naj se ravnajo pri svojem delu.

4.2 SLOVENSKO POLITOLOŠKO DRUŠTVO

SPLOŠNO O DRUŠTVU

Slovensko politološko društvo³⁴ je razmeroma mlado, saj njegov začetek sega v leto 1989 (internet 2). Opremljeno je kot strokovna in stanovska organizacija. Je oblika prostovoljnega in nepridobitnega združenja (Statut SPOD-a, 1997: 2. člen). Njegovo delovanje je javno, kar uresničuje tako, da zagotavlja javnost skupščinskih sej, dostopnost gradiva in sklepov članom ter z obveščanjem sredstev javnega obveščanja o svojem delu (Statut SPOD-a, 1997: 9. člen). Društvo se lahko notranje organizira tako, da oblikuje sekcije in podružnice, v katere se

---

³⁴ V nadaljevanju SPOD.

vključujejo člani (Statut SPOD-a, 1997: 7. člen). Poleg tega se lahko povezuje v sorodne zveze in organizacije, tako doma kot tudi v tujini (Statut SPOD-a, 1997: 8. člen).

ČLANSTVO

V društvu sta dve kategoriji članstva, redni in častni član. Redni član ne more postati katerakoli oseba, ampak samo tista, ki ima končan politološki študij ali, pa oseba, ki prispeva k razvoju politične znanosti in politične misli.

Status častnega člana pridobi oseba, ki ima posebne zasluge pri razvoju politične znanosti in politične misli ali pa je pomembno prispevala k uresničevanju nalog društva. Glede tujcev velja, da lahko postanejo člani in zanje veljajo enaki pogoji, kot za vse ostale (Statut SPOD-a, 1997: 12. člen). V številkah povedano, ima društvo trenutno 230 članov (internet 3).

Glede prenehanja članstva naj povemo, da so možni vzroki štirje. Član se lahko odloči, da prostovoljno izstopi iz društva, lahko se ga črta iz registra, mogoča je izključitev na podlagi sklepa razsodišča ali pa s smrtjo člana (Statut SPOD-a, 1997: 15. člen).

Iz registra se ga izbriše, če več kot eno leto ne sodeluje v delu društva oziroma če ne plačuje članarine. Izključitev pa je možna v primeru, če grobo krši statut, norme etičnega kodeksa ali pa je njegovo delovanje v nasprotju s cilji društva (Statut SPOD-a, 1997: 14. člen).

DEJAVNOST DRUŠTVA

Dejavnost Slovenskega politološkega društva je na politološkem področju zelo široko razpredena. Le-to pa je usmerjeno predvsem v spodbujanje razvoja politologije in njeno uveljavljanje tako na znanstvenem področju kot v družbi. Velik poudarek daje stimulaciji članstva, da se strokovno in znanstveno izpopolnjuje. Poleg tega spremlja in nenazadnje spodbuja raziskovanje, pouk in sam študij politologije. Ima tudi povezovalno vlogo, saj skrbi za povezovanje med člani in sekcijami društva in krepi sodelovanje med njimi v smislu izmenjave njihovih delovnih dosežkov. Pomembna naloga društva je tudi sodelovanje z različnimi organizacijami tako doma kot v tujini, z društvi, ki so mu po naravi podobna, in z IPSA³⁵. Poleg vsega tega opravlja še druge naloge, z namenom krepitve položaja in vloge politologije tako v družbi kot na znanstvenem področju (Statut SPOD-a, 1997: 10. člen).

Svoje cilje in naloge uresničuje na različne načine, kot npr. s prirejanjem posvetovanj simpozijev, okroglih miz, raznih predavanj in razgovorov o aktualnih problemih, ki se

---

³⁵ Mednarodno združenje za politične vede (internet 4).

pojavnjajo na področju politologije. Daje pobude in predloge za obravnavo oziroma rešitev posameznih vprašanj, poleg tega pa se vključuje tudi v razprave o izobraževalnih in raziskovalnih programih s politološkega področja. Nenazadnje pa nastopa tudi kot spodbujevalec in organizator udeležbe slovenskih politologov na mednarodnem področju, skrbi pa tudi za krepitev stikov le-teh z mednarodnimi politološkimi združenji (Statut SPOD-a, 1997: 11. člen).

Za Slovensko politološko društvo lahko rečemo, da deluje zelo razgibano in to velja tako za preteklost kot sedanjost. Le-to, med drugim, vsako leto organizira tudi letni posvet politologov (mednarodna znanstvena konferenca), ki se nanaša na trenutno aktualno temo. Teh srečanj se udeležujejo tako domači kot tudi tuji strokovnjaki in ostali zainteresirani (novinarji, predstavniki političnih strank itd.). Ti posveti potekajo že od leta 1989. Poleg tega pa SPOD organizira tudi mednarodne sestanke, in sicer samostojno³⁶(v letu 1996), v sodelovanju z IPSO-m (v letih 1993, 1996 in 1998) ali pa v kombinaciji s Centrom za politološke raziskave in ETN-om³⁷ (v letu 2000). Društvo je tako s svojim dosedanjim delom poskušalo internacionalizirati slovensko politološko znanost, poleg tega pa je intenzivno razvijalo tudi mednarodno dejavnost.

Rezultate in dosežke raziskav, izvedenih pri nas, je društvo uspešno uveljavilo na mnogih mednarodnih konferencah. Da pa je le-to uspešno tudi pri pripravi mednarodnih sestankov govori dejstvo, da mednarodne organizacije zaupajo SPOD-u pripravo sestankov, o pomembnih strokovnih in političnih vprašanjih (internet 4).

FINANCIRANJE

Društvo se financira iz mnogih virov. Na prvem mestu je članarina. Poleg te so možni viri tudi prihodek od materialnih pravic, razna darila in volila. Financira se lahko tudi s pomočjo sponzorjev in dohodkov od strokovne in marketinške dejavnosti, poleg tega pa lahko pridobiva tudi javna sredstva, mogoče pa je tudi pridobivanje sredstev iz še nekaterih drugih virov (Statut SPOD-a, 1997: 31. člen).

NOTRANJA ORGANIZACIJA

Društvo ima vzpostavljene štiri organe: skupščino, izvršni odbor, razsodišče in nadzorni odbor. Vsi so voljeni za dve leti (Statut SPOD-a, 1997: 16. člen).

---

³⁶ Mednarodni sestanek je društvo organiziralo na Bledu z naslovom »Conflicts and consensus«. Na temo tega srečanja je bil kasneje izdan tudi zbornik (internet 4).

³⁷ European Thematic Network (internet 4).

Skupščina predstavlja najvišji organ društva in je sestavljena iz rednih članov, ki imajo edini glasovalno pravico. Poleg teh lahko v skupščini sodelujejo tudi člani študentske sekcije, vendar ne morejo glasovati (Statut SPOD-a, 1997: 17. člen).

Skupščina ima vrsto pristojnosti. Tako med drugim sprejema statut, kodeks in druge akte društva, sprejema finančne odločitve (finančni načrt), voli ostale organe in podobno (Statut SPOD-a, 1997: 19. člen).

Izvršni odbor sestavljajo predsednik društva, ki mu predseduje, in še osem članov (Statut SPOD-a, 1997: 23. člen). Izvaja organizacijska, strokovno-tehnična in administrativna dela in je odgovoren skupščini. Poleg tega pa vodi tudi delo društva med dvema zasedanjema skupščine v skladu s statutom in programom društva. Je izvršilni organ in opravlja naloge, kot so: izvrševanje sklepov skupščine, finančnega načrta, letnega programa itd. (Statut SPOD-a, 1997: 25. člen).

Nadzorni odbor

Je tisti organ, ki izvaja nadzor nad finančno-materialnim poslovanjem in delom izvršilnega odbora in drugih organov. Ima tri člane in je odgovoren skupščini (Statut SPOD-a, 1997: 26. člen).

Razsodišče je organ, ki odloča o resnejših kršitvah statuta in ostalih primerih, ki jih določa Pravilnik razsodišča (Statut SPOD-a, 1997: 29. člen). Odloča glede kršitev, ki se nanašajo na »kršitve določb statuta, kršitve etičnega kodeksa, nevestnem in lahkomiselnem sprejemanju in izvajanju sprejetih zadolžitev in funkcij v društvu, neizvrševanje sklepov organa, dejanjih, ki škodijo ugledu društva, razmejitvi pristojnosti med organi društva, drugih kršitvah, ki jih opredeli pravilnik razsodišča« (Statut SPOD-a, 1997: 31. člen). V primerih omenjenih kršitev lahko izreče opomin, javni opomin ali sprejme odločitev o izključitvi (Statut SPOD-a, 1997: 32. člen).

V zvezi z notranjo organizacijo je potrebno omeniti tudi predsednika društva, tajnika in zakladnika. Predsednik je zastopnik društva, in sicer tako doma kot tudi v tujini. V njegov delovni okvir sodi vodenje dela društva in izvršilnega odbora ter priprava sej za zasedanja izvršilnega odbora ter skupščine, kateri je tudi odgovoren za svoje delo (Statut SPOD-a, 1997: 20. člen).

Tajnik društva ima vrsto nalog. Poleg izvajanja strokovnih in administrativnih nalog nudi pomoč, pri uresničevanju načrtanih nalog in pripravi gradiva tudi predsedniku in ostalim organom v društvu. Vodi pa tudi zapisnike sej organov društva (Statut SPOD-a, 1997: 28. člen).

Naloge zakladnika se nanašajo izključno na finančno področje. Tako vodi materialno in finančno poslovanje in nudi pomoč predsedniku in drugim organom pri izvajanju finančnega načrta, upravljanju premoženja in drugih nalogah, ki so finančne narave (Statut SPOD-a, 1997: 29. člen).

KODEKS

Kodeks Slovenskega politološkega društva je bil sprejet 30. 5. 1992. Vsebuje načela, ki usmerjajo politologe (govori o politologih in ne o članih) pri njihovem delu, poleg tega pa jim ta načela določene stvari tudi prepovedujejo. Pokrivajo področje raziskovanja, objavljane rezultatov in recenzij, samo pedagoško delo, nadzor in pravice študentov ter odnose med politologi samimi.

V okviru področja raziskovanja načela usmerjajo in zahtevajo od politologa, da se zagotovi ustrezna objektivnost in celovitost pri raziskavah. Poleg tega mu prepovedujejo napačno prikazovanje pomena, določajo, kako naj ravna, če gre za mednarodno raziskovanje, delovanje v neakademskem okolju in pri spoštovanju pravic raziskovanih oseb.

V okviru objavljanja raziskovalnih rezultatov in recenzij ureja kodeks delovanje politologa glede avtorstva in zahval ter porazdelitev odgovornosti predloženega dela, namenjenega objavi med avtorji, uredniki in recenzenti.

V okviru pedagoškega dela, nadziranja in pravic študentov morajo politologi, sodelujoči v pedagoškem delu, upoštevati obstoječa pravila šolskih institucij in ščititi pravice študentov.

Načela, ki se nanašajo na odnose med politologi, urejajo razmerja med njimi, v smislu ravnanja in obnašanja do kolegov v konkretnih situacijah (Etični kodeks Slovenskega politološkega društva, 1992, 1-5).

5 ZAKLJUČEK

Za vse oblike združevanja je osnova pravica do združevanja, ki spada, po naši ustavi, med temeljne človekove pravice in svoboščine. To je izključno pravica posameznika, na podlagi katere se le-ta potem lahko povezuje z drugimi. Sicer pa je v navezi tudi z drugimi pravicami v ustavi, tako da je njen pomen veliko širši, kot se zdi na prvi pogled. Pravica do svobodnega združevanja je umeščena tudi v vse mednarodne akte, ki se nanašajo na področje človekovih pravic, kar dokazuje pomembnost svobode združevanja.

Za narode, kot je slovenski, so bila društva, kot ena izmed oblik združevanja, v preteklosti velikega pomena. Na Slovenskem lahko o društvu, kot ga poznamo danes, govorimo od leta 1848 naprej. Za Slovence so bila izjemnega pomena, saj so bila nekatera nadomestek političnih strank, kajti te so se, po večini, pojavile šele ob koncu devetnajstega stoletja. Dovzetnost ljudi za ustanavljanje društev je bila v tistem obdobju velika, kar dokazuje tudi njihova raznovrstnost. Bila so tako politična, kot tudi kulturna, strokovna, znanstvena, profesionalna in nenazadnje tudi delavska. Vsa ta društvena gmota je močno vplivala na razvoj političnega, gospodarskega in kulturnega življenja pri Slovencih. Do začetka devetdesetih let 20. st. nismo imeli svoje prave države, ampak so na našem področju bile bolj ali manj tuje vladavine, kar je močno vplivalo na društveni pluralizem in društveno življenje. Poskus zatiranja društev in posledično vsega, kar so društva razvijala, je razviden predvsem iz pravnega okvira oziroma zakonodaje, ki je urejala društva. Tako je Avstrija s Cesarskim patentom iz leta 1852 močno omejevala društveno svobodo, kajti uveden je bil koncesijski sistem. Ta je omogočal oblasti, da je odločala, katero društvo lahko deluje in katero ne more. Ustanovitev in delovanje sta bili vezani na dovoljenje vlade oziroma vladarja. Jasno je, da političnih društev, ki niso ustrezali oblasti, ni bilo oziroma so bila preganjana, v kolikor so delovala v ilegali. Podobno se je dogajalo tudi s kulturnimi društvi. Skratka, pritisk je bil predvsem na tista društva, ki bi kakorkoli lahko prispevala k razvoju oziroma dvigu zavesti naroda, po večji uveljavitvi v okviru obstoječe države. Stanje se je izboljšalo po zatonu Bachovega absolutizma in z Avstro-Ogrsko pogodbo, ko je bil leta 1867 sprejet Zakon o društvenem pravu, ki je odpravil koncesijski sistem in omogočil lažje ustanavljanje in delovanje društev. Po tem zakonu se je društveno življenje zopet začelo razvijati, vendar so društva dosegala svoje vzpone in padce. Tako so s pojavom političnih strank ob koncu 19. st. politična društva izgubila svojo prvotno vlogo in so postala drugotnega pomena. Zaradi gospodarske krize, ki je zajela celotno Avstro-Ogrsko monarhijo v sedemdesetih letih 19. st., se je tudi delovanje delavskih društev močno upočasnilo, vendar se je po končani krizi zopet

okrepilo. Podobno se je dogajalo tudi s kulturnimi društvi. Čitalnice, kot ene izmed njih, so dosegle svoj vzpon v šestdesetih letih 19. st. nato pa je začelo tudi njihovo število upadati. V okviru Avstrije in kasneje Avstro-Ogrske je bilo društveno delovanje na Slovenskem razširjeno, kljub temu, da je obstajalo veliko ovir. Mednje spada tudi dejstvo, da so v društvih bili zastopani samo višji sloji, nižjih pa skorajda ni bilo zraven.

Velika prelomnica je bila prva svetovna vojna. V tem obdobju je društveno življenje skoraj popolnoma zamrlo. Razlogov za to je bilo več. Mnogo ljudi, ki so bili vključeni v razna društva, je padlo v bojih, veliko pa se jih, zaradi prestanih vojnih grozot, ni hotelo več vključevati vanje. Nekaj let po vojni je vladalo zatišje, nato pa se je društveno življenje v družbi zopet razmahnilo. Obstajala pa je pomembna razlika glede na predvojno obdobje, saj so bili po vojni vključeni vsi sloji prebivalstva.

Kraljevina Jugoslavija, kot novo nastala država, je bila s pravnega vidika nekaj posebnega. Društveno zakonodajo je sestavljalo več pravnih aktov, ki so veljali za posamezna območja države. Na začetku namreč ni bilo enotnega zakona za celo državo, ki bi urejal področje društev. Tako je za območja, ki so bila pred vojno pod Avstro-Ogrsko oblastjo, veljal Zakon o društvenem pravu, na območju bivše Kraljevine Srbije je veljal Zakon o javnim zborovima i udruženjima, za območje Hrvaške in Slavonije je še vedno veljal Cesarski patent iz leta 1852, v Prekmurju ter Medjimurju pa so veljali ogrski predpisi. Nad vsem tem je bila še ustava, ki je bila sprejeta leta 1921 in je zagotavljala pravico do zborovanja, združevanja in dogovarjanja. V začetku tridesetih let je bil sprejet Zakon o društvih, shodih in posvetih, ki je nato veljal za celotno kraljevino. Če ga primerjamo z zakonom iz leta 1867 ali srbskim zakonom, lahko rečemo, da je bil bolj podoben prvemu, to je Zakonu o društvenem pravu, kajti srbski Zakon o javnim zborovima i udruženjima je bil veliko liberalnejši kot avstro-ogrski.

Sicer pa je bilo društveno življenje zelo razgibano. Leta 1927 je bilo registriranih čez štiri tisoč društev, tako da je prišlo eno društvo na vsakih 250 Slovencev. Poleg tega jim je država nudila tudi materialno in drugo pomoč.

Vendar pa delovanje društev v kraljevini ni bilo tako neovirano. Tedanja oblast je onemogočala vsa tista, ki bi jo kakorkoli ogrožala. To dokazuje Zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi, ki je onemogočal delovanje tistih društev, ki bi nasprotovala pravnemu in političnemu sistemu v državi. Poleg tega je Zakon o društvih, shodih in posvetih dajal oblasti, na osnovi splošno določenih razlogov, veliko moč, po kateri je ta lahko prepovedala društvo.

Večino truda pa je bilo usmerjenega predvsem v onemogočanje delavskih društev in tistih, ki so bila napredno usmerjena.

Druga svetovna vojna je korenito vplivala na življenje društev, saj je le-to popolnoma zamrlo. S tem so mišljena tista, ki so delovala pred vojno. Med vojno pa se je začel nov val ustanavljanja društev, ki so ustrezala predvsem političnim ambicijam. V okviru narodnoosvobodilnega boja so začela nastajati društva, ki so bila pod okriljem osvobodilne fronte in so služila predvsem njenemu namenu. Po vojni se je društveno življenje ponovno razmahnilo, vendar z eno posebnostjo, in sicer so morala sprejeti načela osvobodilne fronte. Tako da predvojnimi društvom, razen nekaj izjem, delovanje ni bilo omogočeno, ker namen njihovega delovanja ni bil v skladu z nameni osvobodilne fronte. Lahko pa rečemo, da so ta po vojni rastle kot gobe po dežju. Do leta 1950 jih je bilo ustanovljenih že 511, kar je veliko število za takratne razmere.

V novi Jugoslaviji je bila pravna ureditev društev obsežna in je doživela veliko sprememb. Poudariti je potrebno, da je bila to federacija, kjer se je najprej pravno urejalo na federalni ravni, kasneje pa še na republiški. Prvi zakon, ki je urejal društva, je bil sprejet leta 1945 na 3. zasedanju AVNOJ-a. Zanj velja, da ni urejal samo društev, ampak tudi družbenopolitične organizacije, in je obveljal do leta 1965. Za to obdobje je značilno, da je imela država posebno vlogo pri samem ustanavljanju. V letu 1965 je bil sprejet Temeljni zakon o društvih, ki je bil zvezne narave, nato pa so bili sprejeti še republiški zakoni, ki so urejali društveno življenje v republikah. Začel se je trend prenosa zakonodajnega urejanja s federacije na republike. Pomembna sprememba je bila tudi ta, da zakonodaja ni več urejala skupaj društev in družbenopolitičnih organizacij. V prvi polovici sedemdesetih let je nato zakonodajno urejanje društev prišlo povsem v domeno republik. Do leta 1974 so vse republike sprejele zakone o društvih. V Sloveniji je bil zakon sprejet leta 1974 in je z nekaj spremembami obveljal do sprejetja novega Zakona o društvih leta 1995.

Kar se tiče Jugoslavije je bila, z vidika političnega sistema, nekaj posebnega, poleg tega pa so tudi društva imela neko posebno vlogo v tem sistemu. To je bil sistem socialistične demokracije, vključeval je namreč vso strukturo družbenega samoupravljanja in ne samo sistema oblasti. Sistem samoupravljanja je deloval tako, da je omejeval koncentracijo državne prisile, visoko stopnjo birokratizacije, osamosvojitve državne oblasti glede na družbo in centralizacijo odločanja. Preko društev so ljudje uresničevali svoje potrebe in interese. Le-ta so delovala v procesu sprejemanja skupščinskih aktov, imela so vpliv na odločanje v samoupravnih interesnih skupnostih, sodelovala pa so tudi v volilnem procesu. Poleg tega pa

je država prenašala določene zadeve in naloge od državnih organov na društva. Bila so tudi orodje v boju za preseganje političnega monopola države.

Z osamosvojitvijo Slovenije so nastale popolnoma nove razmere, ki so terjale sprejetje povsem nove zakonodaje. Pojavile so se namreč različne organizacije in gibanja, ki jih ni bilo mogoče registrirati niti po Zakonu o političnem združevanju niti po Zakonu o društvih. Po značaju, organiziranosti in ustanovitvi so bila tako drugačna, da to ni bilo mogoče. Tako je bil novi Zakon o društvih sprejet v letu 1995. Je bolj splošne narave, saj ureja osnovne stvari, kot so: splošno o društvu, ustanovitev, registracija, financiranje, prenehanje in kazenske določbe. Sam zakon zajema štiri elemente, ki so zelo pomembni in dokazujejo demokratično urejenost tega področja. Odraža prostovoljnost, samostojnost, neprofitnost in javnost. Poleg zakona pomagajo to področje urejati tudi podzakonski akti, ki omogočajo ustrezno urejenost področja. Tako obstaja register društev, v katerega morajo biti vpisana vsa društva, vodenje registra pa ureja Pravilnik o vodenju registra, ki pa je bil prav tako spremenjen v letu 2000. Poleg tega je z letom 2002 začelo veljati še Navodilo za razvrščanje društev v registru društev. Njegova naloga je, da razvršča društva glede na namen ustanovitve, cilje in naloge, ki jih določa temeljni akt društva.

Društva pa imajo po zakonu možnost, da pridobijo status društva, ki deluje v javnem interesu. To je za celotno družbo zelo koristno, saj tako le-ta ne pomagajo samo svojim članom, ampak tudi širši družbi. Tako je bilo v letu 2002 v Sloveniji 1985 društev, ki so imela tovrstni status, in od tega je bilo največ gasilskih. Da smo Slovenci narod, ki mu društva veliko pomenijo, dokazuje tudi dejstvo, da je bilo v Sloveniji ob koncu leta 2002 registriranih 17666 društev. Največ je bilo športnih, sledijo jim kulturno prosvetna, strokovna in poklicna ter gasilska. Ostalih je manj. Pomembno je predvsem to, da je med njimi precej takih, ki so širše družbeno koristna. S tem so mišljena predvsem tista, katerih dejavnost je v povezavi s človekovim zdravjem, starejšimi ljudmi, varstvom okolja, živalmi in pomočjo v primeru revščine.

Tako tudi Društvo univerzitetnih profesorjev spada med strokovna društva, v katerega se lahko vključujejo samo posamezniki z univerzitetnega področja. Svoj začetek ima v letu 1921, ko njegova ustanovitev skoraj sovпада z ustanovitvijo slovenske univerze. V tem začetnem obdobju je imelo pomembno vlogo, saj je branilo pravice slovenske univerze in vse, kar je v povezavi z njo. Po drugi svetovni vojni se je moralo prilagoditi obstoječim razmeram, zato je spremenilo tudi svoje ime in organizacijo. Bolj dejavno pa je postalo ob koncu osemdesetih let, ko je opozarjalo na probleme univerze, poleg tega pa je reagiralo tudi

na posamezne politične dogodke in podpiralo demokratične reforme. Po osamosvojitvi je zopet spremenilo svoje ime in notranjo organizacijo. Glede dejavnosti je potrebno poudariti, da se nekatere naloge še vedno izvajajo v tisti smeri kot pred osamosvojitvijo, dodale pa so se še nove. Tako je društvo aktivno pri pedagoškem in znanstvenem delu in podaja stališča glede politike izobraževanja. Skratka, vse, kar se tiče izobraževanja: od financiranja do boljših delovnih pogojev profesorjev. Poleg tega organizira tudi razna srečanja, izvaja pa se tudi bogata klubska dejavnost.

Slovensko politološko društvo je izrazito strokovno, saj so njegovi člani lahko samo osebe, ki so diplomirale ali delujejo na politološkem področju. Ima pomembno vlogo, saj spodbuja razvoj politologije oziroma izvaja najrazličnejše naloge, ki so v povezavi s tem področjem. Sodeluje tudi s podobnimi organizacijami in društvi tako doma, kot tudi v tujini. Pomemben uspeh društva so mednarodne znanstvene konference, ki jih le-to organizira in se nanašajo na trenutno aktualno temo. So zelo odmevne in veliko prispevajo k promociji ne samo politologije, ampak nenazadnje tudi Slovenije. Poleg tega pa organizira tudi mednarodne sestanke, in sicer samostojno ali pa v sodelovanju z drugimi. Z vsem omenjenim poskuša društvo internacionalizirati slovensko politološko znanost, intenzivno pa razvija tudi mednarodno dejavnost.

LITERATURA

Andrejka, Rudolf (1928): Društveno pravo v Sloveniji. Samozaložba, Ljubljana,

Benedetič, Ana (1991): »Dejavnost društva od ustanovitve do druge svetovne vojne«. V : Anton Ogorelec: Ob 70 letnici Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, Ljubljana, str. 3–8,

Cerar, Miro (1995): »Nekateri vidiki bodoče pravne ureditve v Sloveniji«. Interesna združenja in lobiranje, Politološki dnevi, Portorož, 26. in 27. maj, str. 35 – 50),

Debelak, Slavko (1996): Predpisi o društvih in ustanovah z uvodnimi pojasnili Slavka Debelaka in Verice Trstenjak. ČZ Uradni list RS, Ljubljana,

Erjavec, Fran (1928a): Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem. Prosvetna zveza, Ljubljana,

Erjavec, Fran (1928b): »Naše društveno življenje«. V: Josip Mal: Slovenci v desetletju 1918-1928. Zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine, Ljubljana, str. 744-758,

(1992) Etični kodeks Slovenskega politološkega društva. Slovensko politološko društvo, Ljubljana,

Horvat, Mitja (1994): »Ob novem Zakonu o društvih«. Časopis za kritiko znanosti, XXII, 168-169, str. 135-142,

Humer, Jože (1978): Naša pota v kulturo svobodnega človeka. Delavska enotnost, Ljubljana, januarja 1919 leta). Slovenska matica, Ljubljana,

Internet 1: <http://www.uni-lj.si/kodeks.asp>, 26.3 2003,

Internet 2: <http://www.quests.fdv.uni-lj.si/spod/novosti.htm>, 27.3. 2003,

Internet 3: <http://www.quests.fdv.uni-lj.si/spod/članstvo.htm>, 28.3. 2003,

Internet 4: http://www.quests.fdv.uni-lj.si/spod/pretekla_dejavnost.htm, 28.3. 2003,

Jurečič, Ivan (1991): »Kreditni in posmrtninski sklad«. V: Anton Ogorelec: Ob 70 letnici Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, Ljubljana, str. 17 – 24),

Kranjc, Stane (1986): Interesna združenja občanov in politični sistem. Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Ljubljana,

(2002) Leksikon Cankarjeve založbe. Cankarjeva založba, Ljubljana,

Lončar, Dragotin (1921): Politično življenje Slovencev (od 4. januarja 1797 do 6. Januarja 1919 leta). Slovenska matica, Ljubljana,

Markič, Boštjan (1972): »Društva in družbene organizacije kot del samoupravne strukture družbe«. Teorija in praksa, 9, 8-9, str. 1204-1211,

Ogorelec, Anton (1991): »Dejavnost društva po drugi svetovni vojni«. V: Anton Ogorelec: Ob 70 letnici Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, Ljubljana, str. 9 – 17,

Petrišič, Lidija (2000): Pravica do združevanja in zbiranja kot temeljna komunikacijska pravica. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana,

(1997) Pravila Društva univerzitetnih profesorjev. Društvo univerzitetnih profesorjev Ljubljana, Ljubljana,

Prijatelj, Ivan (1938): Kultura in politična zgodovina Slovencev 1848 – 1895. Akademska založba, Ljubljana,

(1997) Statut slovenskega politološkega društva. Slovensko politološko društvo, Ljubljana,

(1979) Slovar slovenskega knjižnega jezika - tretja knjiga. Slovenska akademija znanosti in umetnost- Institut za slovenski jezik, Ljubljana,

(1970) Slovar slovenskega knjižnega jezika - prva izdaja. Slovenska akademija znanosti in umetnost- Institut za slovenski jezik, Ljubljana,

(2003) Slovenski pravni register 2003. Bonex založba d.o.o, letnik XII, Ljubljana,

(2003) Številčni pregled društev. Ministrstvo za notranje zadeve - Urad za upravne notranje zadeve, Ljubljana,

Šturm, Lovro (1975): Zakon o društvih s komentarjem in primerom pravil društva. ČGP Delo TOZD časopisi, Ljubljana,

Šturm, Lovro (2002): »Pravica do zbiranja in združevanja«. V: Šturm Lovro: Komentar ustave RS, Ljubljana, str. 460 – 472,

Tóth, Cvetka (1991): »Izbor objavljenih prispevkov in drugih pomembnejših sestavkov Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana«. V: : Anton Ogorelec: Ob 70 letnici Društva univerzitetnih profesorjev Ljubljana, Ljubljana, str. 32 – 56),

Vilfan, Sergej (1961): Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije. Slovenska matica, Ljubljana,

Zajc, Baldomir (2001): »Akademija ob 80 letnici Društva univerzitetnih profesorjev«. Vestnik, 32, 6-8, str. 20-21,

Zeigler, Harmon (1992): »Interest groups«. V: Hawkesworth Mary, Kogan Maurice: Encyclopedia of Government and Politics - volume 1, London and New York, str. 377 – 392,
Zupančič M. Boštjan, Mrva Blaž, Simič Vladimir, Cerar Miro, Bugarič Bojan, Grm Irena, Jelenič – Novak Mitja, Lenarčič Janez, Pirnat Rajko, Galič Aleš, Končina Mateja, Vidmar Mitja, Orehar Metoda, Pličanič Senko (1989): Svoboda združevanja. Magellan d.o.o., prva izdaja, Ljubljana,

Intervju: Pogovor s predstavnikom Ministrstva za notranje zadeve – Urad za upravne notranje zadeve, 10.2. 2003, Ljubljana

PRAVNI VIRI:

(1953) Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Odbor ministrov Sveta Evrope, Strassbourg,

(1966) Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. Generalna skupščina združenih narodov, New York,

(2002) Navodilo za razvrščanje društev v registru društev. Uradni list Republike Slovenije, št. 7/02, Ljubljana,

(1996) Pravilnik o vodenju registra društev. Uradni list Republike Slovenije, št: 22/96, Ljubljana,

(1997) Pravilnik o kriterijih za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu. Uradni list Republike Slovenije. št. 33/97, Ljubljana,

(2000) Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o vodenju registra društev. Uradni list Republike Slovenije, št. 4/00, Ljubljana,

(1994) Predlog zakona o društvih. Poročevalec Državnega zbora, št. 1/94, Ljubljana,

(1995) Predlog zakona o društvih. Poročevalec Državnega zbora, št. 35/95, Ljubljana,

(1999) Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o društvih. Poročevalec Državnega zbora, št. 53/99, Ljubljana,

(1948) Splošna deklaracija človekovih pravic. Generalna skupščina združenih narodov, New York,

(1921) Ustava kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Uradni list deželne vlade za Slovenijo, št. 233,

(1963) Ustava socialistične federativne republike Jugoslavije. Časopisni zavod-Uradni list SRS, Ljubljana,

(1974) Ustava SFRJ z obrazložitvijo. Dopolna delavska univerza, Ljubljana,

(1991) Ustava RS. ČZ Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana,

(1999) Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o društvih. Uradni list Republike Slovenije, št. 89/ 99, Ljubljana,